

Editor: Ion Măntănuș
SALA DE LECTURĂ

Proletari din toate țările uniți-vă!

(anul XCIII, nr. 1207)

CONVORBIRI LITERARE

REVISTA LITERARĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA «JUNIMEA» DIN IAȘI LA 1 MARTIE 1867
EDITATĂ DE UNIUNEA SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

65 de ani de la crearea U.T.C.

sub steagul de luptă al partidului

Împlinirea a 65 de ani de la crearea Uniunii Tineretului Comunist și a 30 de ani de la înființarea Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din România sînt momente de mare însemnătate privind istoria mișcării revoluționare de tineret din patria noastră, ele punînd în lumină bogatele tradiții ale organizării politice și luptei pentru o largă democrație ale generațiilor tinere, contribuția lor, sub steagul de luptă al partidului, la împlinirea marilor aspirații de dreptate, libertate și progres ale poporului întreg, la realizarea tuturor preferențelor înnoitoare ce s-au succedat de-a lungul anilor.

Aniversările generației tinere de azi sînt, totodată, grăitoare expresii ale prețurii pe care partidul, întregul popor o dau activității neîntrerupte a tineretului pentru asigurarea mersului neabătut înainte al societății socialiste românești. Marile însușiri ale tinerilor dintotdeauna, dar mai cu seamă ale aceluia care beneficiază de îndrumarea activă a partidului comunist, ca potențialul nemăsurat al energiei creatoare, vocația noului, cutezanța în gîndire și acțiune, se subsumează astăzi în chip conștient mărețului ideal de edificare pe pămîntul patriei a unei societăți mai drepte și mai bune.

Încă înainte de constituirea U.T.C., la 20 martie 1922, tineretul muncitor conștient făcea să i se audă glasul prin asemenea proclamații: „Noi reprezentăm viitorul mișcării muncitore, noi vom duce mai departe steagul socialismului în România”, fiind, în același timp, în primele rînduri ale marilor bătălii purtate de partid, împotriva exploatarii capitaliste, pentru cucerirea de noi drepturi și libertăți cetățenești, împotriva pericolului fascist și a războiului, pentru apărarea unității și independenței naționale; pagini de eroism au înscris tinerii în timpul luptelor de clasă din ianuarie-februarie 1933, la marile adunări și demonstrații antirăzboinice și antifasciste din perioada ce a urmat, avîndu-l în frunte pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, înflăcărat revoluționar și organizator al intereselor vitale ale poporului încă din anii adolescenței. Mii de tineri au luptat cu abnegație în tranșeele frontului antihitlerist, iar alte mii și mii erau atunci angajați cu toată energia lor în frontul muncii, al susținerii războiului și al pregătirilor pentru noile reforme democratice; au rămas neuitate eforturile lor pentru refacerea economică a țării devastată de un război pustiitor, nestrămătată încredere într-un viitor luminos ce nu se poate realiza decît prin muncă și clarviziune proprie. Prin întreaga sa activitate, organizația revoluționară de tineret a reprezentat, încă de la făurirea sa, sprijinul de nădejde al partidului în istorica sa lucrare de transformare radicală a societății românești, o înaltă școală de educație revoluționară. În cadrul acestei lupte, începînd cu anul 1933, tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus însușirile unui tînar cu autentică vocație de militant revoluționar, cu o neistovită putere de muncă, cu o gîndire matură, pătrunsă de adîncă încredere în biruința cauzei partidului, a vrerilor și năzuințelor poporului. Din adîncul acestor convingeri, ca o expresivă ilustrare este prezența am zice permanentă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, a tovarășei Elena Ceaușescu în mijlocul tinerilor patriei noastre, statornicul dialog de lucru purtat cu aceștia, exigentele analize și însuflețitoarele programe adoptate.

Aniversările generației tinere de ieri și de azi au loc într-un moment în care toate energiile creatoare ale țării sînt plin angajate în munca și lupta pentru înfăptuirea exemplară a obiectivelor Congresului al XIII-lea al partidului. În acest cadru, în fața tineretului se deschide un amplu șantier de afirmare a tuturor virtuților sale creatoare, sporindu-și astfel contribuția specifică la progresul general al patriei.

Paulian MICU

Victor Mihăilescu-Craiu: „Popas” (Din expoziția „Toamna și iarna în pictura românească”)

balada '907

I-au spînzurat de porți de stejar,
i-au spînzurat de grinzi și de streșini,
de aripile morii de vînt
și de cumpăna fîntinii secate de apă.
I-au spînzurat cînd cireșii și vișinii
infloreau lîngă geamuri.
I-au spînzurat seara
cînd berzele se lăsau pe acoperișuri
de paie.
I-au spînzurat de grinzi și de streșini.

Ah, Marie, tu, Marie
arde trupul tău făclie
și se-usucă la răscruce
toți hristoșii de pe cruce!

Vai cum picură în apă
bănuți limpezi din pleoapă
și cum tremură-n adînc
bănuți negri pe oblice
și cum cad pe sub potcoave
hristoși palizi din hrsoave!

I-au spînzurat lîngă primăria din sat,
i-au spînzurat în piața pustie a unui oraș
de provincie.
I-au spînzurat la răscruce și la bariere.
I-au spînzurat în fața crișmei bătrînului grec
și în fața măcelăriei lui Abel.
I-au spînzurat în fața bisericii

simbătă seara, după vecernie.
I au spînzurat și-au plecat
într-un galop iute
spre localul de noapte și casa de prostituție.

Hai, împușcă-mă de formă,
soldațel în uniformă!
As de cruce, as de cruce
să mai sînger la răscruce!

Vai cum picură-n fîntină
zaruri galbene din mînă
și cum picură-ntr-o doară
doar bănuți din subțioară
și cum picură în apă
doar bănuții din pleoapă!

I-au spînzurat de stîlpi de telegraf
și de felinare
și de felinare

Privește! trupul lor
ciugulit de păsări
se leagănă în bătaia vîntului seara...
și picioarele lor albe, subțiri
atîrnă sub streșini...
Privește și adu-ți aminte,
tu, cel care bei acum și petreci cu prietenii,
și scrie un poem
pentru odihna lor vesnică!

Nichita DANILOV

IN CELELALTE PAGINI:

Istoria la timpul prezent • meditație la 1907 • interviu cu ioan alexandru • prezențe contemporane: george bălăiță, ion horea • 150 de ani de la nașterea lui ion creangă • noile prelecțiuni ale „junimii”: geo bogza, zoe dimitrescu-buşulenga • „săgetat într-o aripă”, proză de aurel leon • „timpul împlinirilor”, reportaj de dorin baci • versuri de emilian marcu • actualitatea editorială • brize • convorbiri literare prin corespondență

C. L.

cartea de istorie a patriei

Cartea de istorie a poporului român atestă, de la începuturile ei, permanența și unitatea populațiilor străvechi din spațiul carpato-dunăreano-pontic, permanentă și unitate care au definit în timp destinul unei națiuni. Este un destin al luptei pentru făurirea și pentru apărarea patriei întregi, al luptei care a urmărit consfințirea unei măci unice, a unor unice aspirații de libertate, de independență, de bună înțelegere cu alte națiuni. Sînt acestea lucruri pe care le spunem azi fără teama de a greși, de a atenta la rezultatul, la obiectivitatea cercetărilor istorice. Adevărul lor e adevărul realității. Faptul că cetățenii României de azi, indiferent de naționalitate, trăiesc într-o patrie unită și liberă reprezintă urmarea firească a eforturilor unor generații de patrioți care nu au vrut altceva decît ca legea istoriei să fie respectată, ca toți locuitorii spațiului românesc să trăiască și să muncească uniți, să se bucure de aceleași drepturi.

În condițiile socialismului, realitatea națională a patriei, istoria ei s-au cristalizat într-o perspectivă nouă, științifică. Îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului această realitate, această istorie au devenit sentiment al demnității, al adevărului de neclintit. Rolul de căpetenie în recuștigarea acestui sentiment, în elaborarea unei politici naționale în care tocmai adevărul și demnitatea să fie criterii ferme, revine secretarului general al partidului, președintele republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Tezele formulate cu atîta claritate și consecvență de către conducătorul partidului și statului vin în deplin consens cu realitatea istorică și națională de ieri și de azi și reprezintă punctele cardinale ale unei politici care consfințește oamenilor de aici dreptul de a trăi și munci liber, de a fi considerați egali între egali, de a-și făuri așa cum cred de cuviință propriul viitor.

În magistrala și emoționanta cuvîntare rostită la ședința comună a Consiliilor oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, tovarășul Nicolae Ceaușescu a reafirmat principiile și concepția după care partidul și statul nostru se călăuzesc în abordarea istoriei patriei și a problemei naționale, principii și concepție profund științifice, verificate de realitate. Denaturarea acestei realități nu servește nici cunoașterii istorice, nici relațiilor dintre țări. „După părerea mea, istoria trebuie să servească — a arătat secretarul general al partidului — nu accentuării stărilor de lucru negative, ci apropierii și înfrățirii între popoare”. Într-adevăr, istoria României este, alături de atîtea și atîtea fapte eroice, oglinda eforturilor continue de a integra în șirul evenimentelor dorința poporului nostru de bună înțelegere cu ceilalți.

În această primăvară atît de bogată în aniversarea unor evenimente istorice, sociale și politice de mare însemnătate (110 ani de la proclamarea Independenței de stat și de la începerea Războiului de Independență, 80 de ani de la izbucnirea răscoalelor țărănești din 1907, 65 de ani de la crearea Uniunii Tineretului Comunist și 30 de ani de la crearea U.A.S.C.R., 25 de ani de la încheierea cooperativizării agriculturii) citim încă o dată cu emoție în cartea de istorie a patriei gîndul și fapta unui popor care s-a implicat cu toată ființa sa în devenirea sa liberă și suverană, contribuind prin aceasta la realizarea unei lumi mai bune și mai drepte, o lume în care să domnească dreptul fiecărei națiuni de a-și hotărî propria soartă, de a-și realiza aspirațiile legitime, în condițiile unei păci durabile și ale conlucrării rodnice cu alte națiuni, cu alte popoare.

— Ioan Alexandru

„satul transilvan, cu toată austeritatea lui, este o permanență a scrisului meu“

— Stimate poet, ai venit pe lume într-un sat transilvan, la Țopa Mică, lângă Cluj, odată cu fabuloasele alaiuri ce vesteau venirea unui nou an. Printre acele pocnete de bice și sunete de clopote, tulburător răsuna, desigur, ginguritul de copil. Este, oricum, o întâmplare frumoasă și, poate că și norocoasă, să te naști odată cu Anul cel nou? Cum a fost, din câte vi s-a spus, acea noapte de poveste?

■ Întimplarea a fost să fie în noaptea de Crăciun. Mama, ostentivă de pregătirea sărbătorilor, a trebuit să se despoventeze și nu m-a trecut în acte ca să nu mă îmbătrânesc cu un an de cinci zile. Așa că apar în acte la 1 ianuarie. Însă tot ce spuneți în întrebare este adevărat și pot să spun că întreaga mea copilărie este legănata de tradiția teribilă a Transilvaniei, a unui sat, așa putea spune ancestral, de dealuri ce premerg Munții Apuseni, cu oameni viguroși, păstrători de tradiție și de rânduie. Tatăl meu a avut parte de cei mai frumoși cai din sat. Avea șapte frați și de la vârsta de 14 ani a trebuit să se ducă slugă, ca să-i poată întreține. După un an a cumpărat pe banii ce i-a primit un cal orb și calul acela făcea tot felul de slujiri în sat și ciștița ceva. Își punea frățiorii în căruță și ducea încoace și încolo tot felul de lucruri. Așa a prins dragoste de cal. Când a ajuns bărbat a avut caii cei mai frumoși din sat. De ce vă vorbesc de cai, pentru că la toate nunțile era chemat și eu mă furișam lângă el și astfel am văzut toate datinile de la nunțile din Ardeal, ce apar în poeziile mele. Toate împodobirile satului. La o nuntă tot satul arde de frumusețe. Texte oraculare, ce se rosteau de un staroste al satului la poarta închisă a miresei, apoi șurele împodobite cu mesteceni și ceterași țărani de prin alte sate, cu acele cîntece vechi românești, alaiul trecind dealul satului, toate acestea, când mă gândesc cum le-am trăit, mă fac mereu fericit. Sunt niște impulsuri ce-mi vin de acolo permanent, o anume domolire a frazei poetice și o bucurie. Eu văd acolo nu o nuntă obișnuită, ci una escatologică, nuntă din viitor. Satul transilvan, cu toată austeritatea și sacralitatea lui, este o permanență a scrisului meu. Când am plecat de acolo am avut sentimentul că am plecat din rai și așa a fost. Până când am înghebat familia în care am regăsit acel rai, într-o altă formă, satul a rămas nucleul existenței mele.

— Și, legat tot de acele începuturi de biografie și destin, îngăduiți-mi să-mi satisfac o curiozitate. Cum v-au numit cei de acasă și cum stă scris în acte, Ion, ca în Rebreanu, prenume pe care l-ați folosit o vreme, sau mai cărturărescul Ioan, cu care semnați acum poemele domniei voastre?

■ Ion e nume de slugă, Ioan e nume de domn, așa socot transilvanii noștri. Rebreanu asta a avut în vedere, să arate soarta unui nefericit, a unui zbuciumat, a unui om care vrea să ajungă stăpîn. O luptă. Viața este o luptă. Am vorbit împreună pe drum despre evlavia transilvană, care este dură, austeră, cum este și viața oamenilor de acolo. O violență blindă, care în multe privințe se întâlnește cu evlavia lumii vechi, cu eusebia.

— Vă trageți dintr-un neam de țărani, care au îndrăgit cartea, pentru că printre ei s-au numărat și cițiva dieci. Acolo în lumea satului s-a ivit iubirea de slovă, de cuvînt?

■ Într-adevăr strămoșii mei au fost dieci și diecițe. Aveau voci puternice și frumoase. Am mai spus eu, un moș de-al meu se chema Vasiliță Diacului, iar tatăl meu Ioanașu Diacului. Așa se numește neamul meu. Vasiliță striga de la o distanță de vreo 15 km, de pe deal: „Tudose pune de mămăligă, că vin cu fărina“. Cărțile au intrat în viața mea normal. Mama, care știa multe poezii populare pe de rost, avea în casă cărțile lui Coșbuc și Goga. A făcut șapte clase, ceea ce pentru vremurile acelea însemna multă carte. Știa să povestească lucruri tulburătoare din tradițiile noastre. Și acum îmi spune colinde, pe care nimeni nu le mai cunoaște. Mama mea era de loc dintr-un sat și mai cufundat în natură, în mijlocul pădurilor. Toată copilăria mea, în drum la mamă bătrînă, am mers prin păduri, unde era un crucifix mincat de șerpi și cu un cuib de ciocănitore.

— În ce împrejurări ați scris întiile versuri și de la cine a venit o vorbă de bine, de încurajare?

■ Pot să spun că primele versuri le-am scris în sat. La noi la horă, se făceau strigări. Băieții aveau drăguțe și le luau la joc. Și eu am avut drăguță. De cite ori n-am făcut o nuntă în miniatură. La horele acestea se spunea: joacă fata lui cutare. Mă amestecam și eu să spun și-mi dădeam drumul. Momentul crucial al poeziei mele au fost nopțile de Bobotează. Feciorii satului făceau focuri pe dealuri și judecau satul ce-a făcut peste an. Nu erai ușor îngăduit acolo. Satul era judecat cu relele, dar și cu lucrurile bune. Nu trebuia să știe cine îl judecă. Țin minte cit am tremurat pînă să pătrund între acești flăcăi. Satul, cu lămpile stinse, asculta ce se spune. Ceva apocaliptic. De pe un deal pe altul. Tot satul urmarea. Nu intrau în detalii. Se striga: „Suiți-vă în podul Măriei, cinepa putrezește“. Era o bombă colosală. Apoi: „Caii lui Ianoș“ !! „Ooo!!!“ răspundea celălalt deal. „Cine a păscut holda lui Gheorghe“?. Se vesteau viitoare nunți de care nu știa nimeni. „Unde o să jucăm la vară“?. „Ooo“!. „In sura Mariței“. „Cine o să-i ducă steagul“?. Și așa mai departe. Relele se vindecau în felul acesta. Era frumos. Relele se vindecau în șoaptă. Toate mișcările sale erau observate. A doua zi te trezeai cu porțile scoase. Am și scris un poem, cum a adus frate-miu porțile ce ne fuseseră scoase peste noapte. Eu am mai apucat în Ardeal o lume arhaică. În lumea aceasta, în acest fel, pot să spun că și eu, scriind poezie, strig peste țară, strig bucuriile, necazurile. Îmi doresc ca versurile să fie niște strigări de acestea peste țară, să facă lumea mai bună, să mă facă pe mine insumi mai bun.

— După cum ați mărturisit-o, ați însoțit scrierile lui Blaga la Lăncrăm. În Clujul anilor învățăturii ați avut, bănuiesc prilejul de a vă bucura nu numai de poezia lui, ci și de întâlnirea cu fanteza acestui mare cărturar al nostru. Ce-a rămas în sufletul dvs. din acel timp?

■ Îmi este dat într-o noapte de echinox să mărturisesc aici, la Iași. Dumitale frate Grigore Ilieși, ce m-ai poftit aici să vorbesc Moldovei la microfon cu ani în urmă, despre Lucian Blaga. Eram elev la Gh. Bariț, la Cluj, și m-am îndrăgostit de poezia lui. Iubirea unui viitor poet pentru un poet în viață din Transilvania, cum era Blaga, n-a fost întâmplare și nici un moment fără urmări adânci. L-am iubit pe Blaga în anii adolescenței curajoși și sfinți. Nu repet aici cele spuse altădată. Spun ceea ce n-am spus pînă acum în bruma sufletului meu rămasul. În camera de lucru Blaga avea în față expusă opera sa. Cel venit să-l vadă trebuia, îndreptîndu-și ochii spre fața lui, să

vadă și memoreze rapid nenumărate titluri, Opera marelui poet și gânditor. Apoi în adîncuri răsăreau ca stele în noaptea ochii blinzi și odihniți ai lucrătorului. Nu era o distanță, ci o treaptă așa cum Heidegger nu primea la ore dacă nu știai greaca veche. Am simțit că Blaga este inaccesibil fără o mare lucrare cărturărescă pe lingă înregistrare. Iată-l venind dinspre grădini unde lucra, către amiază, adus de umeri, într-un veșmînt de cărturar țărănesc mai degrabă. Se uita la mine, eram singur venit să-i pîndesc ferestrele, cu un suris înțelegător mă cercetează, îmi ascultă șoapta aproape nedeslușită, rămîne o clipă și pleacă. L-am văzut și mi-a fost de ajuns. Acum e seară de primăvară firzie. Ciresul de la fereastră în floare. Am venit de la cămin și m-am întins pe iarbă sub floarea ciresului. Un ceas, două-trei? Pînă am adormit, pînă luminile de la fereastră lui s-au stins. Apoi cobor la vale pe străzi ca de sat, cu o mireasmă în suflet, a ciresului, a sufletului său ce îl iubeam. Apoi a adormit. Cum să nu fiu dintre cei ce aleargă pînă la marginile lumii după umbra celui iubit. Clopotul, clopotul suna nukul din grădina. Satul său. N-a murit. Nu am avut o clipă realizat gîndul că ar fi murit. Doarme. Era frumos și suridea pe catafalac între garoafe. Dar de atunci, de cînd el dormea, de cînd l-au petrecut clopotele Ardealului, simțeam cu toată ființa că asteptă alte clopote de sărbătoare. Că trebuie să plec în lume să-mi caut rosturile, trebuie să plec la studii în Europa. Aud clopotele Europei bătînd în sufletul meu la înțelepciunea lui Blaga. Atunci începeam să plec în lume și eu într-un fel...

— Tot pe atunci trăia încă la Cluj Agirbiceanu. Personalitatea lui nu v-a atras?

■ Pe Agirbiceanu l-am văzut de două ori, după cite știu. L-am auzit citînd din scrierile Dumisale. Era frumos, blind, înalt și foarte viu. Ca un mire îndrăgostit. Încă, din păcate, o parte din conștiința critică a noastră de astăzi nu înțelege pe Agirbiceanu, așa cum ar trebui să-i ținut la o parte; dar puțini dintre scriitorii români au înțeles și exprimat ca dînsul sufletul nostru.

— După primele dumneavoastră volume s-a remarcat o apropiere, prin vibrația, puritatea, frumusețea lirismului, de Nicolae Labiș. Considerați că aceste similitudini sînt lăuntrice, că există niște legături tainice între dvs. și poetul „Primerelor iubiri“. Ce-a însemnat pentru dvs. Nicolae Labiș?

■ Eu nu pot asimila nimic fără iubire. Pe Labiș l-am iubit în tinerețe pentru neprihana cită este în versurile sale și pentru jertfa timpurii depusă la temelia generației noi de poeți români. A trebuit să mai fim serioși după moartea lui Labiș. A trebuit să plecăm în Europa la învățătură. Labiș prin moartea lui a spart o petrecere cum zgomotoasă, la care nu era poftit poporul român.

— De la „Cum să vă spun“ la seria „Imnelor“ se întinde largul tărîm al poeziei lui Ioan Alexandru. Cum poate e și firesc, n-ați mers pe drumurile pe care le vesteau începuturile. Inesși titlurile ultimelor cărți vorbesc de o tonalitate nouă, de o respirație imnică, desigur mult diferită de tonul insurgent, uneori, al primerelor volume. De asemenea, ați pendulat între versul liber și cel cu rimă. Ce-a determinat această evoluție, care este germenele ei?

■ Sunt același și mereu altul. Nu știu miine cum voi putea duce mai departe povara Cuvîntului. Aseară la Casa Pogor sburam încă rostind-mi imnele, poate miine voi impietri, dar nădăjdii să mai pot sbura între citeva cărți. Melosul, poezia este ritm, rimă, măsură, bătaia inimii. Nu cred în poezia fără inimă fără focul existențial. Sufletul meu a fost ajuns și el în neliniștile, durerile și bucuriile sale de Lumina Logosului resurecțional pătruns în istorie să însemneze și izbăvească lumea într-o eternitate. Am fost și eu atins de această uriașă bucurie ca un clopot cotropit de ninsoare ce începe să cînte cu o limbă din altă lume.

Din Uriasa Bucurie ce m-a ajuns și pe mine, am încercat să captez cit mi-au stat uneltele, priceperea, rivna, ascultarea, puterea de lucru în cărțile mele de Imne. Răspund cum pot acestei bucurii, alții au răspuns mai bine, alții veni-vor și vor răspunde și mai bine. Important este să-ți faci datoria.

Soția lui Bach mărturisește că soțul ei știa ce valoare are opera lui muzicală, dar că tocmai el era chemat să o facă asta nu-i era prilej de jubilație în nici un fel.

Este o datorie morală înainte de toate, vă-

zind lumina ce-i poate fericii și încălzi pe alții să le-o aduci mai aproape ca o jertfă de seară. Trebuie să-mi fac datoria, să-mi răscumpăr, cum spune Eminescu, în ochii fraților mei, ai neamului din care fac parte, dreptul la existență. Dacă opera mea poetică este o faptă morală indemnindu-i pe oamenii ce o citesc să fie mai buni, pot spera să-mi fi făcut măcar în parte datoria.

— Vorbeați undeva de două momente mari ale poeziei noastre, de două piscuri, de Eminescu și Blaga, înconjurate de virfuri aproape la fel de înalte. Erați de părere că al treilea moment poate fi poezia de azi. De atunci aceasta a evoluat conform așteptărilor și nădejzilor dumneavoastră? Ce credeți despre ultimii veniți în această mare familie a poeziei române?

■ Nu știu care poet din vechimea noastră ar putea să țină cu respirația tăiată, două-trei ceasuri, un teatru plin, cu bilete cumpărate de bună voie, prin rostirea poeziei, ce caută să implinească marile dureri și bucurii și aspirații ale sufletului românesc, al celor dintre mai adîncii și adevărații oameni ai acestui pămînt românesc. Dacă din poezia de astăzi va rămîne ceva, sint sigur că ea este legată de acele cărți ce vestesc izbăvirea omului, speranța, iubirea, credința în Logosul intrupat în istorie.

Așa ceva rămîne peste veacuri, sint sigur. Pentru că iubirea Logosului integrată în istorie, este eternă, eternă va fi și poezia adevărată scrisă în Duhul său. Cred asta.

— V-ați aflat un timp departe de țară. Distanța aceasta a făcut să se aprindă, din cite am deslușit din scrierile dvs., iubirea de pămîntul nostru. Devine, deci, dorul acesta veșnic de patrie mai mistuitor în asemenea împrejurări?

■ În străinătate, în chilioara din Pădurea Neagră, la Freiburg, îndrăgostit de simplitatea și înțelepciunea lui Heidegger, pentru o vreme ce semăna mult cu Blaga în felul de a fi la bătrînețe, a irumt atașamentul sufletesc adine față de valorile spirituale ale neamului meu, față de istoria și făpturile jertfitoare ale neamului nostru. Această iubire apoi s-a tot amplificat în dialog permanent cu valorile spirituale europene, ale tradiției bizantine mai întii. Pot spune că la Constantinopol am devenit ceea ce sunt de aproape două decenii, pătruns pînă în adîncurile de taină de tradiția poporului român. Acolo m-am întîlnit cu Brîncoveanu, Ștefan cel Mare, Matei și Neagoe Basarab, Mihai Viteazul și apoi acasă, străbătînd țara, m-am lăsat ajuns, cit îmi este mie cu putință, de sufletul neamului acestuia românesc atît de mare și de atîtea ori lovit.

— Vă place să umblați prin țară. La Iași știu că într-un chip deosebit. De ce?

■ Moldova este pentru mine urias de mult. Aici m-am întîlnit cu istoria neamului meu înscrisă în piatră, aur, frescă, miniatură, în clopote și tradiția milenară. Ca ardelean venit dintre turlele de lemn, am dat în Moldova de ceea ce trebuia să pipăie mina și lacrima mea: istoria poporului meu. Imnele Moldovei și Imnele Putnei, pe opt sute de pagini, cîntă această Bucurie a Logosului intrupat în carnea de piatră și loc a Moldovei. Aici la Iași vin la Necropola aceasta a Trei Ierarhilor, ce a adunat oseminte risipite departe de țară a trei voievozi români dintre cei mai de seamă. Vasile Lupu ctitorul mort la Constantinopol, s-a întors aici, Dimitrie Cantemir răposat la Moscova, odihînd aici, și Alexandru Ioan Cuza, adormit la Heidelberg, întors și el acasă sub lumina Trei Ierarhilor. Iașul, — inima României în acest fel peste veacuri.

Apoi la Iași, acum aflîndu-mă pentru a patra oară, simt că sunt iubit pentru cărțile mele. Ori de cite ori am lecturat la Casa Pogor din opera mea am fost primit cu multă căldură, ce mi-a înăvuit sufletul. Oamenii cărturari ai acestei capitale îmi amintesc prietenii de odinioară de la Viața Românească, atmosfera literară a vieții noastre românești dintotdeauna.

— Ce serie Ioan Alexandru? Continuă cumva seria Imnelor?

■ Scriu Imnele Maramureșului plecînd de astă dată dinspre Putna lui Ștefan cel Mare la rădăcinile strămoșilor săi din Maramureș. Cu o lacrimă tot în Moldova rămîn, cum vedeți, pe mai departe.

Simt că aici așa putea trăi și scrie toată viața, aici în Moldova, aici în Transilvania, aici în Țara Românească, îmbrățișîndu-te, frate Ilieși, după această convorbire în ceasurile de echinox.

— La rîndu-mi vă mulțumesc pentru aceste ceasuri de taină și destăinuire. 21—22 martie 1986, Iași

G. I.

ușa care da spre improvizata capelă mortuară și apoi spre cimitirul din spate, mormintul nu e omul, omul rămâne deasupra, dacă rămâne și cît rămîne". Ne-cro-la-trie silabisea făcînd ocolul casei cînd dădu cu ochii de Cordun. Il aștepta.

— Te rog să mă ierți, bre! își ceru scuze în felul său, fără a explica, dar să știi că tot Jarcă o să-ți zic cît timp vom lucra, sper mulți ani, împreună. Asta ca să ne aținem amînte mai tîrziu de ziua de azi și de „necrolatrie”. Știi ce-i asta? Nici eu nu știu. Profesorul nostru e atîns într-o aripă dar ușor de tot. Noi, poate că ceva mai mult!

Și pleacă alături spre pilcul de oameni, cu care, de asemenea, avea să porceadă la treabă chiar din acea toamnă, pregătînd patul viitoareii grădini legumicole în fundul vechiului iaz, spre uimirea „specialiștilor” de la județ.

E plăcut să și te amintești toate acestea după atîția ani, asemeni generalilor pensionari care retrăind victorii trecute se trezesc comandînd nevestei și pisicii. Ștefan Vîfo-reanu al primăverii lui 1985, în timp ce se bărbiera în baia de la sediul cel nou al unității, o vilă cu terase și verande, pe sub care așterea asfaltului soselei, sub lumina unei dimineți care aprindea bujori involți în albeațea faianței, discuta prin oglindă cu moș Neculai Jarcă, tot cu capul acoperit dar cu o căciulă de miel brumăriu „căciulă de amant” o numea președintele, despre profesorul care le-a fost sfetnic drag atîția ani înainte de a da pămîntului ceea ce era al lui și a lăsa deasupra amintirea unui autentice suflet de țaran; despre care și cite necazuri și bucurii au avut de trecut împreună în acești ani pînă să ajungă unde sînt azi, frunțași încărcăți de diplome și medalii, încit a venit special o echipă de la televiziune să-i filmeze, motiv pentru care își face toaleta să nu... strice filmul cu mutrele lor nefotogenice.

— Uite, bre, ce moacă de moșneag se jîmbește la mine, îl invită președintele să privească în oglinda de deasupra chiuvetei albe. Așa eram în toamna aceea cînd ne-am întîlnit pentru prima dată și am mers la profesor? Abia făceam ochi ca pisoi și uite-acum ce mai ghiocel are băiatul pe coala; și ce mai riduri pe sub punțile ochilor; și ce mai început de burtică sub curca; și ce mai junghiuri de reumatism în țurloaie; și ce...

— Atunci eu ce să mai fac că iacă sar peste cinci după șapte? îi rețeză enumerarea bătrînului. Ai putea să-mi fii fecior, tovarășe președinte și începi să te caini? Nu ți se pare că-i cam prea dextre?

— Am fată mare, bre, medicinistă și-un lungan de fecior care se uită de sus la mine. Ș-apoi, nu uita, generația mea a dus greul agriculturii în anii cei mai parșivi!

— Nu mai spune, rise Cordun. Atunci cei care au făcut și războiul ce să mai zică?

— A fost fleac pe lingă cel din timp de pace. Voi aveai un inamic în față, nu partizan ascunși prin toate tufele. N-ai tractoare cîte-ți trebuie? Luptă, președinte! Le ai și s-a terminat motorina? Nu dormi-n papuci că timpul trece! S-a-mbătat ciobanu și-a scăpat oile-n griu? La atac, președinte! Adă-ți aminte, bătrîne, cum te trăgeai de barbă cînd era cît pe ce să scapi mana la fetească sau atunci cînd încercau să te ducă smecherii de la bază cu privire la concentrația de zahăr a strugurilor predați. Ce alt război mai vrei?

— M-da, așa-i. Locul de frunțaș, rivnit de toți, e mai greu de apărut decît de cîștigat.

— La urma urmei ce-ar fi viață fără luptă?

Trebuie să zbori chiar săgetat într-o aripă și înconjurat de ciori pentru care nu există plăcere mai mare decît să jumulească un vultur. Numai că n-or să aibă bucuria, asta, aerul de sus vindecă rănile, se sumeți președintele și dintr-odată chipul din oglindă, abia ieșit de sub brici, întineri ca atunci, la început. Se știe doar, că vulturii nu au riduri și nici nu merg la Herculean pentru reumatism. „Așadar, pe cai, că se aude zumzet de mașină, înseamnă că au sosit prietenii cu aparate complicate și secretare drăguțe foc, pupa-le-ar președinții cei cu recolta de ani depășită!”

Fragment din romanul *Cărări peste dealuri*

1 martie 1837

(urmărire din pag. 6)

Dacă în 1858 Ion Creangă avea 19 ani, atunci cum putea ca în 1859 să aibă 21? Pînăcînd a-aceasta era „vîrsta legiuită”? Deci ar fi trebuit să mai aștepte încă un an. Socoteala de cercetător este evident greșită.

Prin urmare nu aceasta a fost motivul amînării cu un an a hirononirii și deci cade argumentul autenticității și corectitudinii datei din mitrica pe 1839. Dacă i s-au scos în față „documentele”, cum crede Gh. Ungureanu, în 1858, iar vîrsta legiuită era 21, în 1859 nu putea fi hirononit!

Mai trebuie arătat că în nici o împrejurare Ion Creangă nu s-a știut, desigur, întrebîndu-și și mama, precum și alte rude, și nu a măturat nicăieri că s-ar fi născut în 1839. Nu e de crezut că dacă în 1858 a fost „pus față în față cu documentele, adică mitrica de naștere și de botez din 1839”, în anii ce au urmat s-o fi uitat sau să nu fi ținut cont absolut deloc de ea dacă ar fi fost adevărat.

Apoi, argumentul cel mai serios împotriva acestui indoielnic „act de naștere” din 1839 este existența celui din 1842, în care, așa cum am arătat mai sus, apare același nume, Ioan, același naș, iar vîrsta părinților aceeași, și nimic nu ne îndreptățește să spunem că acesta este „actul de naștere” al lui Zahau.

Așa cum a arătat și G. Călinescu, „data de 1 martie 1837, aleasă de povestitor însuși, trebuie încă păstrată”.

muzeul satului

melancolie de plecare

Bate primăvara-n geamuri c-o măciucă de lumină
luncă spre nu știu unde, luncă spre
nu știu cînd
cu roțile ei de ceară și cu caii numai prund
o căruță-n care iată stau țărani și se-nchină.

Sevele se-aud cum urcă dulci izvoare în fîntină
urcă-n cer căruța lunii cu zăpezile pe ea
minzul plînge somnul cărnii și se crede
într-o stea
tras pe roata ei de iarbă și-astfel nașterea-i
se-amină.

Bate primăvara-n geamuri, lupii trec spre
nu știu unde
miei-n ei sînt numai floare, single-i
îmbobocit.
cu roțile ei de miere și cu caii de granit
o căruță trece-n goană și-n lumină se ascunde.

Caii bat pămîntul reavăn strînsi în hamul de argint
speriați de albul zilei lupii trec cu trupu-n miei
bate primăvara-n geamuri, crește taina
în cercei
o căruță trece-n lume învelită-n hăcint
luncind spre nu știu unde, luncind spre
nu știu cum
cu roțile ei de ceară trasă doar de cai de fum.

motiv de tristețe (II)

Învelită-n ceară se prăvăla casa
ninge cu lumină, fulgii-s cît o stea
maica noastră bună pregătește masa,
tata-i duce umbra care-i mult mai grea.

E cărarea groasă pînă-n fața porții,
drumul curge leneș pe sub pasul gol
cît de rar ne-ntoarcem și ce greu cu toții
ne-adunăm acasă să fim iar ai lor.

timpul împlinirilor

NOI CITTORII

A nins bogat în această iarnă și la Flămînzii. Griul, imi spunea un țaran, a crescut mare și acum, ascuns sub zăpada, aștepta răbdător sosirea primăverii.

Am avut o plăcere să cobor din autobuz la ultima stație din Flămînzii. Satul era un autobuz al lui, „o locală”. Mereu încercat cu călători care circula de la un singe între sat și oraș. De acolo, de la clădirea vechii primării, în fața căreia se afla o școală mare, mai incolo se vede un magazin cu etaj. Am mers pe jos spre noul sat Flămînzii, construit de-a lungul șoselei naționale care leagă orașul Botoșani de Iași. De o parte și de alta a drumului numai case noi, colorate albastru și verde și în alte culori, la fel ca și gardurile. Este pesemne o întrecere amfibioasă între vecini de a avea fiecare o casă cît mai arătoasă. În sat, deși e iarnă aspră, albită de frig, forfota nu conține deloc. Cel care crede și acum, păstrînd o nostalgie a copilăriei, că satul românesc somnolează iar timpul curge mai încet în el, greșete fundamental. La Flămînzii, iarna este un anotimp la fel de activ ca și celelalte. Se muncește în case, pe lingă case, în unitățile economice. Anul 1986 s-a încheiat cu rezultate bune în agricultura comunei. S-au obținut producții mai mari la griu, porumb, sfeclă de zahăr, deși ploaie a fost puțină în nordul Moldovei. Îmbărbătați de rezultatele obținute în alte județe de eroii noii revoluții agrare, și gospodarii de aici s-au strădui în mod deosebit astă toamnă să facă lucrări de cea mai bună calitate, asigurînd astfel condiții pentru producții optime. S-a arat și s-a însămintat toată suprafața planificată, au fost împrăștiate pe cîmp mari cantități de gunoi de grajd. Membrii celor două cooperative agricole din comună sînt hotărîți să înfăptuiască obiectivele noii revoluții din agricultură. Cu gîndul la aceste obiective, zăpada venită la început de an ca o speranță și un argument în plus, i-a bucurat mult. Străbăteam astfel, într-o zi aspră și mirifică de ianuarie, istorica stradă care traversează satul Flămînzii. În urmă cu 80 de ani, pe ea umblau țărani, veneau din satele comunei, și se îndreptau cu revolta, spre primărie și conac să li se facă o fărîmă de dreptate. Acum simțeam în jurul meu forfota unei vieți deosebit de active, care se desfășura în sectoarele cooperative agricole, în secțiile de mecanizare a agriculturii, în filatură, în secțiile cooperative. Dacă în urmă cu 80 de ani țărani erau măcinați de spaima foametei, a lipsei de pămînt, acum cetățenii din Flămînzii erau angajați într-o vastă și prosperă activitate economică.

Cînd ajungi la capătul dinspre soseaua națională a străzii, „La monument” cum zic localnicii, deoarece aici a fost amplasat un obelisc ce evocă răscoala din 1907, pionjezi într-o lume nouă; cea a orașului. De la polul rural al localității, întins spre cîmpie și, mai departe, spre pădurea tutelară, ajung la polul ei urban. Între acești doi poli se desfășoară tensiunea vieții complexe a Flămînzilor. De-a lungul șoselei naționale s-a construit, în Epoca Ceaușescu, un sat nou care, de fapt, are atributele orașului. Cuprinde blocuri cu 328 apartamente moderne, deservite de o centrală termică, de numeroase spații comerciale, de un oficiu P.T.T.R., cu o centrală telefonică întrerurbană automată. Semnificativ pentru nivelul de trai al cetățenilor din Flămînzii este și amănuntul că, anual, cele 32 de unități comerciale ale cooperativei de producție, achiziție și desfacere mărfurilor au un volum de vânzare către populație de 50 milioane de lei, iar secțiile de prestări servicii au un

Usile-n rugină au intrat buimare
cît de rar sînt date de pereți ușor
doar o rază-i tata și e bun și tace
și-n pereți privește și de noi i-e dor.

E cărarea groasă de la prag la poartă
cît ne-asteaptă-o mamă, cît ne-asteaptă-un tată.

★ ★

Un fulger lovind un arbor
este o subtilă icoană a ploii,
o frescă pe care țaranul
cu sine o poartă o viață.

Doar semințele, cu mult după plecarea lui
în cîmpie îl scot într-un arbore.

Și fulgerul iar se îndreaptă,
brusc se îndreaptă spre această privește.
Poartă țaranul român în cîmpie
fresca aceasta a ploii ca pe o armură
și fulgerul așteaptă, așteaptă să vie
dar un lacăt de țarină i se pune pe gură.

cînd intră-n cîmp

Cînd un țaran intră-n cîmpie
și umbra lui se clatină duios
intră într-o bibliotecă de melancolie
intră în cartea griului sfios.

Se sfărîmă luna cocotată-n greieri
ca un miraculos cristal imperial
cînd un țaran pe usa țării intră
se clatină de disperare-un deal.

Și apa clipecîndă în izvoare
pe chipul lui e-un prapur înflorit
cînd un țaran se schimbă într-o floare
peste cîmpie umbra lui e mit.

Și luna-n greieri își clatină lumina
și iarba-n țișit îi tot spală vina.

★ ★

În trupul lui tînră ca într-o casă
greierul intră și cîntă spre ziua.
Luminile ochilor încă pîlîind în eter
ii învaliue cîntecul.

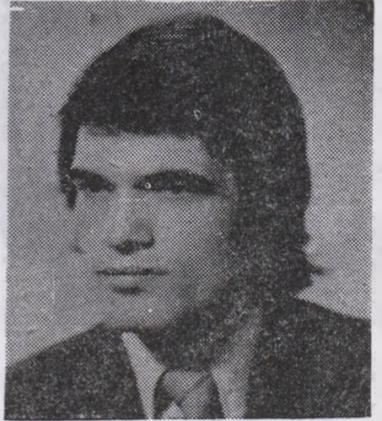
În trupul lui tînră el intră
cămărie inimii se deschid și-i primesc
și-l arată curat intru priveghere.

Greierul orb duce cîmpia pe aripi,
duce sufletul lui primenit spre lumină.

În trupul lui tînră e greierul orb.
În timpul acesta răcoș
și zidește statuia de cîntec.

Țaranul cel tînră din moarte-l ascultă
și nimeni nu știe că e viu,
că respiră cu semințele deodată.

Greierul orb își zidește în trupul lui
platoșă uriașă de cîntec
să-l poarte prin patria liberă.

emilian marcu

răsit. Un țaran bătrîn, m-am gîndit, e o victorie asupra pămîntului, a vieții și a istoriei. Iar victoria lui și a tuturor românilor s-a transformat astăzi în spemna cetății ale Epocii Ceaușescu.

Satul Flămînzii este exemplar pentru modul în care a evoluat satul românesc în anii istoriei construcției sociale în România. Dintr-o localitate rurală bîntuită de mizerie, de sărăcie, de întuneric, a devenit un centru agro-industrial armonios dezvoltat cu dotări edilitar-gospodărești importante și cu o arhitectură a locuințelor și instituțiilor publice moderne. Nu vom osteni niciodată să admirăm un astfel de sat în toate anotimpurile sale de muncă și bucurie.

OAMENI NOI,
PROFESII NOI

A nica Damian e o țărăncă din Flămînzii care scrie poezii. Aceasta e plăcerea ei cea mare. Și una din muncile ei. A trimis cîteva versuri și gazetei „Clopotul” din Botoșani. Adevărul este că poezia populară nu se scrie pentru gazetă. Se scrie pentru sufletul omului din popor și se spune din gură. Am vizitat gospodăria Anicaii Damian tot într-o iarnă. Aceasta este, de fapt, anotimpul vizitelor și petrecerilor la țară. Ea și omul ei au gospodărie în partea de sat numită Cordun, după numele Cordonului, adică al fișiei care despărțea Bucovina ocupată de austrieci de România. În Cordun, se pare, s-au stabilit bucovinenii veniți să muncească pe moștile boieresti ale Moldovei. Cel doi soți ne-au primit cu ospitalitate, pe mine și un prieten pictor. Am băut și un pahar de vin, sau mai multe. La urma urmelor, de ce n-ar fi bun un vin din Flămînzii, dacă se coace pe aceeași platformă binecuvîntată care cuprinde localitățile Frumusea, Hirliu, Cotnari, vestite pentru producția lor viticolă? Am și cîntat împreună, cîntecul mai vesele și mai triste, cum este și viața, iar la sfîrșit prietenul meu a desenat profilul Anicaii Damian pe o bucată de hîrtie, drept amintire. A reușit să prindă exact aerul sfios și mîndru în același timp al chipului ei de țărăncă iubitoare de poezie.

Sînt fiica primului răscolit din 1907 și scriu poezii pentru a cînta aceste mari și frumoase schimbări din satul și țara mea, ne-a mărturisit Anica Damian. Da, este fiica lui Trifan Roman Grosu, unul din capii răscoalei. Pastrează portretul tatălui împodobit cu stergare populare ca o icoană. Poeta țărăncă mi-a arătat un calet pe coperta căruia scria: „Veșta lui Trifan Roman Grosu, primul Răscolit de la 1907 din satul Prisăcani și a soției mele Elena Trifan Grosu”. Se găsesc lucruri interesante în acest caiet biografic, o viață trăită în el, sînt oameni care au trăit, au muncit, au luptat, au murit. Dar se găsesc și oameni de azi. Familiile sînt prezentate într-un fel de genealogie, de la străbunicii pînă la nepoți. Mi-a reținut atenția un amănunt: copilul unuia Petru Grosu lucrează astăzi „unul pe tractor”, altul „pe mașină, sofer”, altul într-o întreprindere din Botoșani. Și așa mai departe, spița veche țărănească se diversifică, se ramifică în meserii moderne. Amănuntul acesta de evoluție social-profesională m-a îndemnat să aflu ce profesii noi au oamenii noi din Flămînzii. Lista ar fi prea lungă, amintesc doar cîteva lucruri ce mi se par esențiale. Grupul mare de țărani, azi țărani cooperatori, este completat de mecanizatori, niște țărani de înaltă calificare profesională. Apoi să cuprindem în notațiile noastre colectivul muncitoresc de la filatură. Cîte profesii complexe, de natură industrială, sînt într-un co-

(continuare în pag. 14)

Dorin BACIU

cuvînt despre Eminescu

Onorată asistență, stimați prieteni, sau neprieteni între dumneavoastră, dar uniți toți aici prin prietenia noastră, a tuturor, indiscutabilă și sfîntă față de cel mai mare poet al neamului nostru, pe mine, pentru cazul că unii dintre dumneavoastră nu știu, mă cheamă Geo

prelecțiunile

Multe din punțile surpate se reîntrupaseră. Casa lui Vasile Pogor, unde la începuturi „Junimea” își ținea cel mai adesea ședințele de vineri, într-o alternanță, nu chiar de ceasornic, cu cea a lui Titu Maiorescu, devenise Muzeul de literatură al Moldovei. „Convorbirile literare” își reluaseră apariția tot în Iași, într-o serie nouă. Mai răminea ceva. Ce anume? „Prelecțiunile”! Ideea a scăpărat în mai multe rînduri, din cite imi aduc aminte, dar ar fi greu de spus cine anume a aprins scînteia amnarului. Totul a devenit poveste-nepoveste, pierzîndu-se „în noaptea timpului”, cum spunea, în celălalt secol, d-l Vasile Pogor, privitor la originea societății „Junimea”.

Evident, „Prelecțiunile”, seria nouă, nu puteau semăna cu două picături de apă cu cele vechi. Era firesc, la urma urmei ca tradiția și inovația să se logodească mai ceva decît se întimplă în creația populară. Noii junimiști izbutiseră să se scuture de acele dogme, împotriva cărora luptaseră, cam fără sorți de izbîndă, junimiștii mai tineri de altădată, după cum povestește unul dintre aceștia, memorialistul Junimii, G. Panu. Secolul în care trăim, nu avea cum să nu-și așeze pecetea. Misterul, ce trebuia să învaluipe pe orator pină în clipa începerii conferinței, devenise, în condițiile tehnice ale acestui secol, chiar ceva de domeniul fanteziei, deși în vremurile noastre ar fi poate mai lesne de coborit pe cineva cu hirzobul din cer. Nici ceremonialul alegerii temelor nu s-a păstrat. N-ar fi fost cu putință. „Prelecțiunile” în concepția organizatorilor, a muzeografilor ieșeni, sînt deschise tuturor cărturarilor țării. Și, într-adevăr, în cei 12 ani, cîți au trecut de la inaugurarea seriei noi a „Prelecțiunilor Junimii”, în casa Pogor, cel mai adesea, și în două rînduri în Aula Bibliotecii centrale universitare „Mihai Eminescu”, au vorbit mulți dintre marii intelectuali ai acestei țări.

Deschiderea au făcut-o trei ieșeni: Academician Cristofor Simionescu („Oameni de știință ieșeni în a doua jumătate a secolului al XIX-lea”), profesor universitar dr. docent Constantin Ciopraga („Rolul climatului intelectual al Iașului în cultura română”) și prof. univ. Gheorghe Ivănescu, membru corespondent al Academiei („Preocupări filologice în epoca Junimii”). Se întimplă asta la 9 februarie 1974, ceasurile 18 p.m. De atunci s-au mai ținut 52 de prelecțiuni. Conferențieri au fost printre alții: Alexandru Dima, Liviu Rusu, Ștefan Milcu, Vasile Pavelcu, I. D. Ștefănescu, Emil Condurachi, G. C. Giurescu, Ștefan

Bogza. Am fost un om foarte îndrăzneț, în ideile, în fantezia și, uneori, în faptele mele. Dar niciodată nu mi-a trecut prin minte, nici în cele mai îndrăznețe vise ale mele, că eu, acela care stăteam în mină cu o carte ce se numea „Amintiri de la Junimea” și sorbeam pagină cu pagină, rînd cu rînd, fermecat de fermecătoarele întimplări și cuvîntări și cuvinte de spirit ce se rosteau în casa Pogor pe vremea „Junimii”, eu acela, biet cititor al acestei celebre și foarte utile cărți, voi ajunge în această casă, nu numai să-i respir aerul, dar să îndrăznesc să spun cîteva cuvinte.

Nu sînt emoționat. Sînt uluit. Totuși vreau să vă spun că socotesc că în locul meu, aici, mult mai nimerit ar fi fost să fie un poet, fiu al Iașului, pe care noi toți, din întreaga țară, îl îndrăgim și-l prețuim și al cărui nume este Alexandru Philippide. Domnia sa se deplasează mai greu, dar ar fi fost o cinste deosebită pentru unul din festivalurile „Eminescu”, ce se desfășoară în fiecare toamnă și în special pentru acesta, al V-lea, căruia i s-a dat o importanță deosebită, ca aici, în locul meu, să fi fost Alexandru Philippide. I s-ar fi convenit lui mult mai mult această decizie. Ii cer iertare și vă cer iertare și dv.

Sunt dator să rostesc un alt nume care, tot legat de Eminescu, se află în cea mai înaltă și sfîntă prețuire a mea, cu atît mai mult cu cît acest nume este foarte rareori pomenit. Este numele sculptorului Gheorghe Anghel, acela care a făcut sublima statuie a lui Eminescu ce se află în București în fața Ateneului. După umila mea părere, este singura imagine plastică demnă de Eminescu. În urma apariției acestei statui, dacă aș fi întrebat: un strop de rouă poate să dureze mai mult decît o clipă și decît orice? Aș putea să răspund: da. Și dacă aș fi întrebat: un strop de rouă poate el oare să fie turnat în bronz? Aș răspunde: da. Și dacă aș fi întrebat: un strop de rouă, poate el să capete formă umană? Aș răspunde: da; datorită statuii pe care inspiratul sculptor Gheorghe Anghel i-a făurit-o lui Eminescu. Este un strop de rouă de puritate unui strop de rouă, dar sugerîndu-ni-l pe Mihai Eminescu. Dacă sîntem fericiți că în viața poporului nostru a apărut Eminescu, trebuie să fim încă o dată fericiți că, legat de el, a apărut statuia lui Anghel din fața Ateneului.

Geo BOGZA

Fragment din cuvîntul de deschidere la prelecțiunea „Eminescu și România” din 9 octombrie 1977.

După ce am fixat titlul acestei prelecțiuni, mi-am dat seama că de fapt făcusem o formulare eronată, a spune Eminescu și România e ca și cum ar fi două lucruri distincte, este a spune un neadevăr. A spune, în schimb, Eminescu este România, sau România este Eminescu este un adevăr fundamental pe care maestrul Bogza l-a enunțat acum cîțiva ani. Sînt puțini artiști pe lume cărora li se cuvine cinstea identificării absolute cu neamul pe care îl reprezintă. Fi- rește, condițiile de îndeplinit sînt atît de grele, încît raritatea suprapunerii este foarte mare. Dar care, oare, sînt acele condiții pe care trebuie să le îndeplinească un artist, un mare creator, un gînditor, un erou, pentru ca el să se identifice în așa măsură cu neamul său, cu țara pe care o reprezintă? Mai întîi e vorba, desigur, de exprimarea întregă, din adînc, a unei limbi naționale. De unificarea, de stringere laolaltă, cit se poate de coerentă a tot ceea ce înseamnă factor de limbă națională. Apoi poate fi vorba de exprimarea întregă, cit se poate de adîncă, a unei epoci date. Poate fi vorba și de condiția accesului la miturile naționale. Poate fi vorba de o consimțire esențială, de durată, la tot ceea ce înseamnă un proces istoric. Dar la toate aceste condiții răspunsul poate fi pozitiv pentru mult mai mulți gînditori, mult mai mulți artiști, mult mai mulți eroi ai unui neam, decît pentru unul singur.

Eminescu a avut acel merit unic, dacă a fost meritul lui sau al destinului lui uluitor, nu știu, a avut meritul unic al unei identificări totale cu spațiul național și cu timpul românesc. Și, uitîndu-ne la identificarea sa totală cu aceste două categorii fundamentale ale unei existențe, trebuie să o înțelegem într-un chip misterios, într-un chip tainic.

Sîntem în fața unui geniu, dintre acelea care poartă un mir înalt pe fruntea lor. Sînt puțini în lume aceia care-l poartă. Eminescu este de tratat în perspectiva unei alchimii, repet — tainice. El, ca un purtător de piatră filozofală, cum sînt aceste genii miruite, atîngînd totul în contingent, a proiectat totul în absolut. Deci trebuie să-l înțelegem, ca atare, pe aceste două coordonate continuu. De aceea, cînd vorbim despre spațiul românesc și identificarea lui Eminescu cu spațiul național, trebuie să înțelegem lucrurile într-un proces destul de îndelungat, de inducție. Și să ne înălțăm pe urma lui, în trepte. Spațiul național i-a apărut adolescentului într-un chip ispititor. Spațiul național: pentru el asta a însemnat la început satul și pădurea și codrul. După aceea a început să însemne Moldova, după aceea a început să însemne fiecare provincie românească. Și, așa cum fiecare dintre noi nu cunoaștem bine un oraș, nu putem spune că-l avem în stăpînire noastră decît dacă l-am făcut de mai multe ori cu piciorul, adică simțîndu-l, integrîndu-l în ființa noastră, integrîndu-l cu aura lui, așa Eminescu a început să-și integreze spațiul național ființei sale fizice încă de foarte timpuriu. Gîndiți-vă la vogațiile acelea de copil pe pămîntul Moldovei și al Bucovinei, gîndiți-vă la pelerinajul de mai tîrziu din anii adolescenței, cînd începe să ia cunoștință de necesitățile reale ale continuității. Gîndiți-vă la momentul cînd Aron Pumnal a aprins în inima lui dorința arzătoare de a vedea Ardealul, de a vedea Transilvania. Gîndiți-vă la pelerinajul pe care Eminescu l-a făcut pe jos de la Cernăuți, la Blaj, cu intenția de a contempla „Roma mică”. Vă amintii de acele rînduri scrise de niște întimplători studenți blăjeni, care s-au întîlnit cu Eminescu pe drum și au văzut tulburarea lui extraordinară cînd, ajuns în preajma Blajului, s-a sculat, a ridicat căciula și a spus: „Te salut Romă mică”. Sigur, Transilvania este pentru Eminescu un tărîm al opțiunii sale adînci. Aduceți-vă aminte cum îl sîtuia pe Slavici, după ce fusese rănit la Timpul împreună, să se ducă și să scoată Tribuna la Sibiu!

Pentru Eminescu, deci, Transilvania și Banatul și Crișana au fost parcurse și integrate, cum spun, într-un peisaj interior, care n-a făcut decît să se lărgească continuu. Fiindcă mai departe, cu trupele de actori ca sulfleur, cu trupa lui Pascaly a mers peste tot și a cunoscut fiecare loc românesc, și l-a integrat într-o totalitate, fiindcă meritul fundamental al lui Eminescu în ceea ce privește spațiul național a fost unul inegalabil. El a desenat de fapt harta eternă a României. Și cum spun, această luare în posesie tinerescă (fiindcă a fost, de fapt, o luare în posesie) a însemnat un contact direct, nemijlocit, întreprins cu venerație, cu pietate. El a fost în toată viața lui în ceea ce privește lucrurile românești, aspirațiile românești, un pelerin neobosit. Și etapa aceasta de cucerire a fiecărui loc românesc cu jertfă, cu sacrificiu, cu suferință, a însemnat o primă parte de realizare a totalului, a globalului peisaj românesc. Mai tîrziu, la Viena, avea să se întîlnească cu studenții români din toate părțile locuite de români. Acolo a cunoscut pe românii din Pînd și a căpătat pentru el o mare stimă și o mare dragoste. Acolo s-a întîlnit cu Slavici și cu toți ceilalți, acolo ei au gîndit împreună după ce l-a gîndit el, un plan de unitate culturală românească, care, zicea Eminescu, este atît de necesar înaintea unității politice. Unitatea culturală trebuia să precedă, în gîndul lui, unitatea politică și a precedat-o, de altfel. Și a început acel tînr între 19 și 22 de ani, cît avea în etapa vieneză a vieții sale, a început să lucreze cu o pasiune nemaiomenită — politică (eu socot că Eminescu se pregătea atunci pentru o astfel de carieră). I-a fost dat gîndul la o parte de nefericirile care s-au întimplat în legătură cu marea sărbătoare de la Putna, dar el a dorit să contureze o splendidă devenire istorică și în viitor pentru neamul său. Gîndea repertorii teatrale, încuraja scriitorii, artiștii, voia să crezeze, pretutîndeni, focare, nuclee de cultură care să dăruiască o imagine globală și coerentă a culturii românești. Și așa zice că o treaptă interesantă, intermediară, în acest drum de la imediatul istoric, de la contingent înspre treptele cele mai înalte ale adevărului absolut, o marchează sărbătorirea de la Putna. A fost, toată, opera lui, ca de obicei, ascunsă cu o umilință inegalabilă, fiindcă acesta este factorul decisiv al duratei, să te umilești, să te ștergi pe tine însuși, ca să te proiectezi în absolut și în eternitate. S-a șters pe sine total, ca întotdeauna, în fiecare împrejurare care a depins de voința lui

și a lăsat să apară la suprafață numai ceea ce însemna duhul unității românești. La Putna, ideea lui a fost să se aducă o urnă cu pămînt din toate ținuturile locuite de români. Spuneam că a desenat harta integrală, eternă, a României. Acolo, în urma aceea, în care se afla pămînt din toate colțurile locuite de români, Eminescu a sintetizat dintr-o dată, a simbolizat viziunea sa integratoare asupra ceea ce înseamnă fenomenul românesc. Mai departe, cînd artistul a devenit ceea ce-a devenit, acela care se plimba între cosmogonii și apocalipse, acela care vedea obirșile, le căuta și pe ale sale, și pe ale neamului, căuta însetat originile ca orice bard mare al lumii vechi — fiind ca un avatar indic în privința aceasta — căutător de origini, — acest mare artist n-a rămas însă în apocalipsă și în cosmogonii, ci a introdus în opera lui, după anii '74-76, deci după întoarcerea acasă, din nou satul și codrul. Sîntem pe drumul transformării sau al mutației aceleia care îl face să se proiecteze din contingent spre absolut. Încep să apară semnele hărții transformate, hărții integrale a României, transformate în hartă mitică, în hartă magică. Satul și codrul, și mai cu seamă codrul, capătă pentru Eminescu acele valențe pe care le are codrul în gîndirea indică, pe care le are codrul în gîndirea adîncă a germanilor, în gîndirea tradițională a dacilor, gîndire pe care Eminescu începe să încerce s-o scoată la iveală. Orizontala istoriei, orizontala timpului și a spațiului sînt dublate la el de o incurșiune — cum spunea Sadoveanu — de scafandru uimitor înspre lumea miturilor, înspre lumea aceea a obirșilor ascunse. Și satul și codrul, — cum spun, încep să semnifice mai mult decît pînă acum, înspre o altă ordine care întregeste de fapt ordinea ceasaltă. Și, în cele din urmă, Eminescu va și fixa într-o poezie de maturitate granițele de răsărit și de apus ale României înaintea României mari. Tînrul și-a proiectat viziunea în viitor așa cum și-a proiectat o înapoi în trecut, fiindcă n-a suportat nici o clipă situația de imperfecțiune a prezentului — refuzul lui de romantic față de prezent, era nu altceva decît o sete enormă de absolut. Și astfel, din integratarea spațiului văzută de la origini înspre viitor, derivă și viziunea unui timp național. Dar momentul în care spațiul românesc se concentrează într-un simbol de unitate, menit să exprime caracterul adînc mitic al hărții românești, este momentul acela în care, printr-o reducere maximă, poetul ajunge să strîngă harta românească într-o singură metonimie, într-o metonimie, în care termenii au o încărcătură conotativă de alt ordin decît aceea de contingent: **riul, ramul. Riul, ramul** mi se pare mie a constitui o efigie, sau a fi o inscripție, în efigie lingă imaginea lui Mircea, în clipa în care, în „Scri-soarea III”, Mircea este tratat ca un personaj mitic, fiind în același timp un personaj istoric. Mircea este un Cronos, care schitează ca o bătrînă zeitate, niște gesturi arhetipale, niște gesturi ancestrale, relatînd lui Baiazid care sînt împrejurările, care sînt situațiile noastre — arhetipale, și care sînt reacțiile noastre firești. Mircea nu-l citește pe Herodot, firește, dar Eminescu, punîndu-l pe Mircea să-l replice lui Baiazid îl vorbea cu trei amănunte din „Istorile” lui Herodot: cu primul invadator venit împotriva poporului nostru, Darius al lui Ispaspe, cu cererea insolentă a acestui prim tiran invadator, de pămînt și apă, și cu durarea unui pod peste Dunăre. Toate cele trei detalii se găsesc în „Istorile” lui Herodot. Deci, Mircea, nu știu, nu citise, sau poate citise pe Herodot, dar el învățase lecția strămoșilor săi, pentru că Mircea este una din verigile în care Eminescu intrupează pe aceia care asigură continuitatea neamului său, fie că e vorba de eroi, cum spuneam, fie de gînditori, de poeți, de artiști. Și Mircea este unul din aceia care reschitează gesturile tradiționale. Situația noastră arhetipală este fixată ca atare și, cum spun, **riul, ramul**, se înscriu lingă figura lui. Figura lui de penat, figură într-adevăr scoasă din istorie și aruncată undeva în zonele eternului, primăvăratecului, vesnic mit.

Deci, de la parcurgerea și însumarea și integrarea unui teritoriu cu tot ceea ce înseamnă pămîntul și apa și copacii și cerul lui și pînă la această splendidă metonimie, aproape unică în istoria poeziei românești, Eminescu nu face altceva decît să definească în ipostaze diverse, cum spuneam, într-o ordine și alta, în contingent și-n absolut, spațiul românesc. Și dacă a desenat harta eternă a României, Eminescu a legat-o și de timpul nostru istoric. E interesant de văzut cum acest mare romantic îndirijit împotriva timpului, acest demiurg aproape încrîncenat împotriva timpului pe care-l considera timp ucigător, timp destructiv (ca și Shakespeare), a timpului pe care-l percepea ca groază („și timpul crește-n urma mea, mă-ntunece”), îl simțea fiziceste, îl simțea aproape tactil, putea să-l considere, pe de altă parte, mărunț, inconsistent, factice. Acest mare luptător împotriva timpului mic, acest detestator al timpului comun, nu cunoaște în afara macrotimpului în care se mișcă, precum Dan din Sărmanul Dionis, cu ușurință,

Grigore ILISEI

ale „junimii“

zoe dimitrescu
buşulenga

Eminescu și România

nu cunoaște alt timp viu decît timpul național, timpul istoriei neamului, timpul coherenț, timpul consistent, timpul cu substanță. El se duce înapoi pînă la cele mai îndepărtate date ale istoriei noastre, se oprește asupra vârstei de aur a Daciei în „Memento mori“ și îl fixează pe Decebal într-o aureolă foarte curioasă. E personajul mitic, personajul problematic, ciudatul, gînditorul, misteriosul care nu moare niciodată. El e ca un fel de rege Arthur care va reveni cînd poporul va avea nevoie de el. De altfel, în cîteva poeme postume, se vorbește, codrul vorbește, despre așteptarea pămîntului acestuia, tainic și misterios, care este pămîntul nostru, așteptarea ca Decebal să sune din corn și să-și adune ostile, pentru ca neamul aflat în restriște să-și regasească împăcarea și echilibrul. Decebal pe o parte, Dochia pe de altă parte. Dochia este un foarte interesant personaj de divinitate tutelară feminină, un fel de maică protectoare a pămîntului acestuia; are condițiile pe care, în general, le dețin marile mame eterne, acelea care dau viață, le au în istoria spiritualității popoarelor. Ei, bine, în Dochia, Eminescu încearcă să intruzeze un principiu de viață eternă, o ființă neistovită a tinereții și a vieții. Fiindcă Dochia, în „Povestea Dochiei și ursitorile“, dă naștere unui fiu, dintr-o căsătorie cu un împărat din Apus, care, după toate semnele, este Traian. Și copilul lor, care nu cunoaște bătrînețe, care nu va cunoaște moarte, este nu un Euforion născut din amorul lui Faust și al unei inconsistente Elene, ci devine o permanentă, o maică de viață eternă. Cu continuitatea neamului se măsoară timpul național. Și din Dochia pornește acest flux continuu care este poporul român.

Ștefan aparține aceleiași lumi, căreia îi aparține Dochia și Decebal în mințile lui Eminescu. El este unul dintre cei care resacralizează timpul istoric. Interesant e că într-o altă poemă, tot postumă, în stil popular, lui Ștefan Mușatin i se atribuie aceleași calități, aceeași adjectivare mitică. Mușatin trăiește prin adolescența lui înflorită în mijlocul codrului, topos mitic prin excelență. Codrul încearcă să-l rețină, dar opțiunea e făcută și tinărul iese în lume, atras de farmecul irezistibil al chemării destinului. Timpul are nevoie de întinerire și fiecare verigă se dăruie pe sine, întinerindu-l prin jertfă și cunoaștere; îl resacralizează și-l face din nou să curgă puternic și tinăr. Timpul acesta puternic și viu și tinăr, este timpul istoriei neamului și timpul acesta va continua fără oprire. Eminescu, ca nimeni altul, s-a confundat cu fiecare dintre etapele istoriei pe care le-a evocat. Și istoria aceasta este bine știută de elevul lui Aron Pumnul. Cunoștea desăvîrșit etapele istoriei românești și mai cu seamă se oprea pe punctele nodale, pe punctele de sacrificiu, pe punctele de durere, pentru că știa că acolo este botezul marilor refaceri spirituale ale neamului. De aceea a proiectat nenumărate poeme epice sau dramatice, în legătură cu atîtea personaje. De aceea a ajuns pînă la Horea, pe care-l arăta ca pe un titan, ajungea apoi la Mureșan, pe care-l făcea un fel de poet orfic, un fel de poeta vates, și apoi la toți ardeleanii de la '48. Pentru el, Cimpia Libertății fusese un moment de luare de contact nemai-pomenit, de emoție extraordinară, ca și catedrala din Alba-Iulia, unde l-a auzit pe Cipariu vorbind. Bălcescu i s-a părut extraordinar și l-a evocat în articolele din „Timpul“ în legătură cu apariția „Istoriei românilor sub Mihai-Vodă Viteazul“ și așa mai departe. Și nu numai atît, dar mergea pînă în vremea lui, l-a iubit pe Cuza foarte mult, l-a prețuit. Se știa mai puțin lucrurile astea... S-a dus, pe cînd era student la Viena, s-a dus la Cuza în 1870, de Anul Nou, cu o delegație de studenți, la sanatoriul unde fostul domn era bolnav. L-a vizitat. Și povestea colegii cit a fost de emoționant, de turburat după aceea. Apoi despre Independență a scris niște lucruri admirabile, deși era membru al partidului conservator; și avînd față de liberalii de la guvern netă atitudine de dispreț, spunea: „Independența... e suma vieții noastre istorice... nu este un „copil găsit“,... „ci un prinț care dormea, cu sceptrul și coroana alături“. Din această superbă afirmație eminesciană înțelegem ce înseamnă pentru el Independența. De altfel, pentru el totul se lega într-un continuum, doar, dacă se poate spune așa, marcat de acele verigi importante care refac sensul viu al timpului.

Și așa vrea să relev un lucru mai puțin cunoscut, în legătură cu el însuși și raporturile

1. Ioan IANOV	15. Pavel PAICU	28. I. CARAGIANI
2. Nicu BURGHELEA	16. P.P. CARP	29. Ștefan NEIU
3. Nicu GANE	17. Const. LEPĂDATU	30. Col. Th. ȘERBĂNESCU
4. General CERCEZ	18. Vasile POGOR	31. Gh. ROIU
5. Nic. NICOLAENU	19. VASILE ALECSANDRI	32. Th. CRISTODULO
6. Alex. FARRA	20. Titu MAIORESCU	33. Scrisorile CAPSA
7. Nicu CULIANU	21. Iacob NEGRUZZI	34. Lascăr CIUREA
8. Th. CERCEZ	22. Th. ROSETTI	35. Gh. RACOVITZĂ
9. Vasile BURLĂ	23. Mih. CORNEA	36. Gh. NEGRUZZI
10. N. MANDREA	24. Col. SCHELETTI	37. CASU
11. Ioan MELIK	25. CIUPERCESCU	38. Ștefan VIRGILICI
12. N. QUINTESCU	26. Dim. ROSETTI	39. Nicu CAZIMIR
13. Samson BODNĂRESCU	27. Leon NEGRUZZI	40. Gr. BUICLIU
14. Pop FLORANTIN		(tablou executat în 1873)

lui cu istoria. El se socotea, cu smerenie, o maruntă verigă în lanțul marilor personalități care contribuiau la istoria neamului și la prefacerea timpului. Era, se socotea, un simplu lucrător în acest nesfîrșit suș al eforturilor noastre de neam. Dar, din cînd în cînd, mijea în el, aproape împotriva voinței lui, a gînd curios de identificare cu cite-un personaj de primă înălțime din istoria noastră. Și-aș vrea să semnalez așa... ca pură ciudățenie, un lucru. Știu toți cite ceva despre acele versuri cu caracter autobiografic: „Fiind băiet, păduri cutreieram...“ Erau spuse despre sine lucrurile acelea. Dar există o variantă colaterală la „Mușat și ursitorile“, deci o variantă închinată lui Ștefan și care sună așa: „Fiind copil, păduri cutreiera / El se culca ades lingă izvor: / Și brațul drept el îl pune sub cap...“

Mie mi se pare absolut senzațională această suprapunere de rînduri autobiografice cu o încercare de a da o scurtă biografie a copilăriei marelui Mușatin. Mi se pare că, dincolo de voința lui, lucrul niste forțe care-l purtau spre o recunoaștere ulterioară. Și-aș vrea să mai amintesc aci, de o poezie iarăși mai puțin cunoscută, o postumă, „Visul“, superbă poemă rimbaldiană: „Pluteam pe-un riu / Scîlpiri bolnave...“ etc., etc. E vorba de o imagine onirică, în care eroul, purtat de ape, intră într-un dom, descoperă o imagine voievodală, „un chip ca-n somn“, „în albă mantie de Domn“, sub al cărui vâl își descoperă dublul. Nu știu dacă Blaga, care a vorbit despre ideea voievodală la Eminescu, a cunoscut acest poem — „Visul“. Nu știu dacă a făcut ipoteza aceasta pe care mi-am permis s-o fac. Firește, e un lucru poate mărunț, dar pe mine mă interesează concordanța continuă, probabil neconștientizată, între marile poezii și acela pe care îl considera a fi cel mai mare erou al neamului, păstrătorul fără moarte al mindriei poporului nostru: Ștefan Mușatin. De ce spun asta? Pentru că, poetul umil și smerit, în această ipostază voievodală, pe care conștient n-o trăia (și care venea din altă parte, din străfunduri de ființă, dintr-o psihe foarte complicată și foarte veche), poetul se simțea față de neamul lui, de poporul român, cu niște răspunderi, cu o

iubire, cu o dorință profundă de a salva. Se simțea într-adevăr ca un fel de voievod al lui. De aceea, spun, Blaga a avut o intuiție formidabilă, dacă n-ar fi cunoscut aceste fragmente, cînd a vorbit despre ideea voievodală la Eminescu. Și Cotruș într-un mare poem, tot așa, se ducea la Eminescu în pelerinaj, ca haiducul la voievod. Și se pleca, tot așa, oferindu-i ascultarea lui, supunerea lui, puterea lui. Deci identificarea aceasta cu timpul și cu spațiul, este aceea a unei ființe de excepție sub raportul spiritului, a unei ființe de excepție în absolut, a unei care stătea de vorbă cu eroii, care se chema Hyperion, dar care pe pămînt, sau îndreptat spre pămînt, era un sărman poet, un sărman artist, lucrînd însă cu o fervoare nemaipomenită, la ceea ce i se părea lucrarea vieții lui. Nu putuse atinge niște țeluri, le-a atins pe celelalte, postum. Poate n-a știut niciodată cit este de expozițional, dacă se poate spune așa, pentru poporul său, cit este de reprezentativ pentru neamul acesta. A avut intuiții fulgurante doar, abia noi știm astăzi ce-neasamnă Eminescu pentru cultura românească, și nu numai pentru cultura românească, pentru istoria românească, pentru natura românească, pentru toată spiritualitatea noastră. Și, într-adevăr, Blaga, pe care l-am citat, spunea, cu o mărturie iarăși, de mare poet și gînditor, cel dintîi l-a spus totuși Maioreșcu, care zicea: „Eminescu este cea mai înaltă intrupare a înțelegerii române“. Iorga spunea: „Expresia integrală a sufletului românesc“, Sadoveanu, pe care l-am citat, spunea: „scafandru uimitor în adîncurile spiritualității românești“. Dinu Noica spunea „omul deplin al culturii românești“ ș.a.m.d. Adică, sintem mereu, astăzi, față de cel care a intrupat mai bine decît oricine în această țară, România. Sintem în fața lui cu o conștiință reală a înălțimii pe care el o reprezentă. Fiind cel mai înalt, a văzut cel mai departe. Și rămîne văzînd cel mai departe. Dar fiind cel mai înalt, este în același timp pentru noi un fel de geniu tutelar al acestui pămînt, este, pentru noi, modelul etern al devenirii noastre ca oameni, ca individualități distincte, și mai cu seamă, modelul nostru etern ca români, purtătorul „geniului nelmbătrînit al istoriei Românilor“. Vă mulțumesc.

În prim-plan, I. E. TOROUȚIU

linii pentru un portret

În aprilie 1939, venit în București, ca elev în anul III al Școlii de Ofițeri Infanterie Sibiu, spre a participa la concursul „Tinerimii române“, în rîndul participanților, am bătut la usa editurii „Rucovina“, avînd sub braț manuscrisul celui de-al doilea volum de versuri al meu „Prohod pentru zi“.

M-a primit un bărbat înalt, cu figură luminoasă și vorbă caldă, deosebit de binevoitoare de autentică tăran al mirificelor plaiuri bucovinene. Era profesorul Ilie E. Torouțiu, director al infanteriei întreprinderi, și de la 1 Ianuarie același an, director al revistei „Convorbiri literare“, pe care avea să-o conducă și să-o editeze prin propria contribuție materială pînă după sfîrșitul războiului.

A citit cîteva poeme din juveniul meu debut „Luane crude“ (1933) oprindu-și apoi privirile pe decupajele cu recenzii din: „Lucafărul“, Revista scriitorilor și scriitorilor români, „Curentul“, „Flamuri“ și altele, pe care i le prezentăm. Despre titlul noului manuscris „Prohod pentru zi“, mi-a spus: „Preț trist pentru vigoarea și tineretățile marelui“, însă adăugînd imediat: „Totuși, nu aceasta e important, și, dacă dorim, vă fac devizul cheltuielilor, din care veți suporta un sfert, ca la calea ferată, cum aveți dreptul dumneavoastră, viitorii educatori ai ostășimii țării“.

„Sfîrșitul“ de deviz era foarte convenabil, iar achita-rea în rate, așa că ne-am înțeles, „bătînd palma“, cum se zice. Atunci l-am cunoscut pe profesorul Alexandru Ionescu (părtăș direct în administrarea tipografiei) precum și pe poetul Teodor Al. Munteanu, care, alături de acesta, se ocupa de editarea revistei, ulterior (nr. 7/1941) aparținînd în grupul de redactori: ca secretar, viitorul profesor universitar Ștefan Ciucureanu.

După 3 săptămîni, mi-a trimis la Sibiu corectura I-a pe cea secundă efectuînd-o la sfîrșitul lunii mai în București, unde venisem ca laureat al aceluia concurs cu dublu noroc. M-am bucurat, cunoscîndu-l, în biroul editurii pe scriitorul C. Manolache (general și N. Condesescu, cărui îi apăruse volumul „Scînteietoarea viață a lui Iuliu Hașdeu“, moment onorant de gazdă cu vin, gustări și cafea).

Volumul meu a apărut la sfîrșitul lunii iunie, în condiții tehnice deosebite, cu literă modernă și hirtie crem italiană, fiind difuzat într-un moment istoric nefavorabil, deoarece tocmai atunci îmi începeam cariera de ofițer direct „pe zonă“. Așa se face că în septembrie 1940, aflîndu-mă în sanatoriul „Eraclide“ de pe Calea Plevnel (în apropiere mai trîia Doamna Elena Coșbu) l-am vizitat de multe ori pe I. E. Torouțiu, cunoscîndu-l mai îndeaproape și admirîndu-l ca pe un om de mare omenie, foarte erudit și înflăcărat patriot. Îl dureau nespus de mult încercările și durerile țării.

Din biografia sa, se cunosc notate cîteva spicuri: Născut la 17 iunie 1888, la Solca (Suceava), debutase cu proză scurtă („Chipuri“) la Cluj, în 1912. O schiță, intitulîndu-se *Străjerul cetății*, evocă gloria neamului și lansează o chemare vizînd unitatea întregului neam românesc: „Treziți-vă din agonie și viitorul va fi al nostru“. În acea perioadă, feciorul de țărani devenit student în Germania făcea traduceri și studii asupra stărilor sociale din Bucovina, totodată adunînd cîntece și povești populare. Intre anii 1911-1913 devenise asistent universitar la Frankfurt pe Main, iar după 1920 profesor la liceul „Cantemir Vodă“ din București.

Acum, răsfoind colecția „Convorbirilor“ din acea perioadă, mă impresionează cuvintele lui Al. Tezgară Samureș adresate cititorilor, în nr. 1 din 1939, cînd acesta îi prezintă lui I. E. Torouțiu direcția revistei: „Cu satisfacție de a fi asigurat viitorul revistei, anunțăm azi încredințarea revistei în mințile noii generații sub conducerea d-lui profesor I. E. Torouțiu. Membru corespondent al Academiei Române, care prin valoroasele și voluminoasele sale publicații, apărînd rîstul „Junimii“ în mișcarea de renaștere a limbii și literaturii române, va ști să ducă mai departe făclia veșnic vie a gîndirii junimiste“. Amintînd de directoratul ardeleanului Ioan Bogdan, se remarcă contribuția efectivă a provinciilor surorii la conducerea publicației, care, de la întemeiere, a contribuit, în largă măsură, pe calea culturală la realizarea fericii întrăgiri a Neamului“.

În nr. 2, N. Iorga scrie: „Amicalele dorințe de colaborare a domnului Torouțiu, directorul „Convorbirilor literare“, nu pot să-i răspund mai bine decît prin cîteva amintiri ale legăturilor mele cu această veche revistă“. Alături de acesta, un articol de Octav Onicescu despre Gh. Țițeica, altul de I. E. Torouțiu, cu titlul „Dăliu Zamfirescu — Omul și Românul“, urmau de O. Bogdan legăturile literare româno-maghiare de A. P. Todor, cu semnificativă frază: „Căci în inima poporului maghiar și român bucuria și durerea a chioțit și a plîns totdeauna pe aceeași vioară și aceeași coardă“.

În volumul cu numerele 6-7-8 și 9, dedicat semicentenarului Eminescu, apare cuvîntarea lui C. Rădulescu Motru, președintele Academiei Române, urmată de articole semnate de: N. Iorga, I. Petrovici, Leoa Morariu, Martha Bibescu, I. Găvănescu, C. Manolache, Gr. Trancu-Iași, Dr. C. Bacalogu, Gh. Bogdan Duica, P. Iroaie, Scărlat, Struteanu, Gino Lupi (Milano), St. Ciucureanu, Telemac Dan, Emil Zegadlowicz (Varsavia), Hr. Kapitonov și Boris Kolev (Bulgaria), Dmitri Pasco (Albania), I. Galdi, Z. Franyó, precum și cel despre Eminescu în literatură: engleză, slovacă, cehă, rusă, evreiască, germană (cu multe texte), datorat lui I. E. Torouțiu. Versuri, în această serie, publicat: G. Murnu, Ion Pillat, A. Cotruș, G. Tutoveanu, E. Farago, A. Chirescu, M. Beniuc, E. Giurgiuca, S. Stolnicu, St. Ciucureanu, Tr. Chelariu, T. Al. Munteanu, Bogdan Istru, Vl. Cavarnali, O. Sargețiu, A. Marin, G. Băiculescu, G. Fonea, V. Spiridonici, G. Valda, A. Tita, I. S. Manolescu, I. Calboreanu, Gr. Bugarin, Coca Farago, Ovid Caledoni, I. Șugariu, G. Drumur, T. Lianu, I. Th. Ilea și alții, din toate generațiile și din toate provinciile.

În aceste ani sunt dedicate numere, cu frumoase fotografii în culori pe coperte, unor scriitori ca: Dăliu Zamfirescu, M. Sadoveanu, O. Goga, H. Delavrancea, L. Rebreanu, I. Brătucu Voinești, I. Agărbiceanu, Al. Vlașuță, D. Nanu, etc., iar între colaboratori mai apar: D. Caracostea, C. Meisner, P. P. Panaitescu, O. Păpădima, D. Cuculin, I. Agărbiceanu, C. Noica, Al. Dima, Lidia M. Sadoveanu, Gr. Sălceanu, Pan Vizirescu, G. Ursu, V. Netea și alții.

Ținuta revistei e aleasă și sobră, majoritatea articolelor remarcîndu-se prin spiritul erudiției și evidențierii valorilor literaturii naționale și universale.

Haralambie ȚUGUI

poeti din două generații

Legat, prin destin editorial, de generația '70, Ioanid Romanescu s-a individualizat printr-o lirică mai apăsătoră, insistentă, întoarsă, cu o față, spre real, cealaltă oglindindu-se, narcisic și orgolios, în condiția poetului și-a poeziei. Un studiu atent al temelor și, în cazuri, e drept, mai izolate, al demersului poetic, ar descoperi la Ioanid Romanescu, dar și la Ovidiu Genaru, Mircea Ivănescu, semne ale înnoirii lirice pe care abia generația '80 o produce în chip programatic. Cu poezia generației '70 se produce un fenomen comparabil cu acela al prozei unuia G. Bălăiță, Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu sau Costache Olăreanu, care prefigurează, fără program proza așa-numit textualistă. Ne lipsește, oricum, perspectiva, pentru a putea fixa, în linia oricât de provizorie, harta „post-modernismului” nostru, cum și spre a-i observa creșterea organică din însăși evoluția literaturii române contemporane.

Volumul *Orpheus* aduce, la Ioanid Romanescu, revizuirea pe care poetul o propune începând cu poemul *Demonul*. Insurgența își arată, tot mai mult, substanța romantică, detectabilă, în volumele de început, doar la nivelul atitudinii și al gesticației. Lirismul se decantează, se esențializează, imprumutând solemnității apotegetice: „cel străin de cuvânt / străin de sine însuși este”; „dar ce este gloria mai mult / decât ceea ce ne închidim despre ea? / și la ce folosese celui care o deține?”; „Dacă-ntr-o inimă parte a haosului / ar domni ordinea, / cine supus acelei părți / ar înțelege haosul?”; „zadarnică de fapt orice victorie, / dacă înima vie a omului / — acel fort ultim, cel mai rezistent — / nu ai reușit s-o cucerești”. Această poezie a cunoașterii de sine și a sentinței morale nu e străină de retorica poemelor didactice și a textelor sacre ale anticității. Gesticația lirică are un aer sacerdotal, poetul imprumutând, tot mai des, masca inițiatului și a profetului. Metamorfoza personajului liric nu este, de altfel, imprezvisibilă și nu contrazice esența unei singularități deliberate. Definiția poeziei (și a poetului) în 1972 („Poezia mea e nervoasă, tot vorbind peste umăr / uită să-și scoată bilec, e coborâtă cu forța” s.a.m.d. — *Poezia mea în Favoare*) localizează insurgența la nivelul manifest juvenil, printr-un gest de sfidare a unei convingeri de fiecare zi. Ioanid Romanescu revendică un cod al său, în retorica existentului, cu și mai mare agresivitate, în volumul *Paradisul* (1973): „vă rog să revizuiți statutul meu de poet!”. Nota esențială reapare doi ani mai târziu (*Energia visului*: „al dracului am fost, cu patimă în toate, / gresind fundamental de-atâtea ori — și totuși printre fericiți mă număr — / trăiască poezia și marii visători!” — în poezia în care versul final dă și titlul), pentru ca în 1981, în *Accente*, poetul să reclame „libertatea de a trage cu mașina de scris”, ca altădată Geo Dumitrescu cu pușca: „poate că războiul s-a sfârșit / poate că să-mpușc mi-e interzis — / din toate pozițiile în toate direcțiile / schiună mașina mea de scris // ta-ta-ta-ta! ta-ta-ta-ta! iauuuuuu!”

Am făcut această scurtă trecere în revistă a „măștilor lirice” pe care le poartă poetul insurgenț pentru a arăta că, în fond, și *Orpheus* se înscrie, înțelept, pe o anumită scară a revoltei lirice: „cât despre *Orpheus*, adevărul e altul: / nu doar coroană pentru cîntec i s-ar fi cuvenit”. În poemul XXXI din *Orpheus* se dă și explicația „titanismului” liric: „Lumea nu poate fi schimbată prin cîntec, / dar ea încetează unde cîntecul dispăre”. Ioanid Romanescu nu încetează să-și revizualizeze autorportretul, căutînd, scufundat în istoria lumii și în propria biografie, dovezi ale nobilității în arborele genealogic al poeziei. Răzvrătit al cuvintelor și gospodar al limbii, vorbind argoul străzii ori ofițind în templul limbii literare, inițind în marele mister al lumii sau doar ridicînd o cizmată pentru flori și candoare”, poetul e soldat al inefabilului: „Dintre suferinzi cu privirea lor dreaptă / și dintre puternici simulînd orbirea / te-am ales și te-am adus pînă aici / numai pe tine într-adevăr orb / poți merge singur mai departe / pentru că ai cuvîntul prin care / toate se văd cum sint — pînă-n misterioasele fire / ce-n adînc sau deasupra le mișcă // ține minte: adevărul / are nevoie de fidelitate — / cit despre nenumit, / în somnul său visează un urias” (XLVI).

Volumul *Orpheus* continuă, cu intonație elegiacă, direcția introspectivă și notația memorialistică cu infățișare „existentțială” (L. Ulici). Notabilă, în sensul acesta, e poezia XIX, reluarea în registru schimbat a unei obsesii mai vechi, a maternității: „Vai, mamă care ai albit născîndu-mă / vai, mamă care și-n pămînt mă naști / vai fiului care și-n moarte / va continua să se nască / fericiți cei care cu picioarele înainte venind / au văzut lumina cu tălpile / și orbi au rămas / și muți au rămas // și eu am albit, au albit / pînă și nopțile mele / iar în urmă — prin cablu / unui lung omblic ne-ntrerupt — aud șirul de mame gemînd”. Cu volumul *Orpheus* Ioanid Romanescu se apropie de punctul de zenit al carierei sale poetice. El se apropie de un lirism al profunzimilor și al esențelor, abandonînd gesticația nervoasă și grimasa amară.

O evoluție asemănătoare, dar comprimată în timp, a avut și Lucian Vasiliu, poet din generația '80, debutat sub semnul unui biografism acut, ironic și polemic, narativ și sentimental. Primul volum, *Monada*, traduce într-un limbaj pe jumătate simbolic experiența imediat erotică în paralel cu experiența cunoașterii de sine. *Despre felul cum înaintez*, cel de-al doilea volum al poetului, marchează o distanțare de discursul liric, o luare în evidență a temei scrisului. Micro-romanul *Să alergăm împreună* prefigurează schimbarea de optică ce se va face simțită mai ales în acest ultim volum de versuri. *Fiul omului* în care procesul de esențializare a lirismului cunoaște o spectaculoasă metamorfoză. Încă în roman, personajul-nara-

tor face efortul de-a disloca, în structurile cotidianului, substanța mitică. Fără să-și trădeze „biografismul”, autorul decelează, în accidentă, arhetipul. Dacă ar fi să comparăm poezia de acum a lui Lucian Vasiliu cu poezia lui Alexandru Musina sau Mircea Cărtărescu, am descoperi cu mult mai puține semne de unire decît în primele două volume. Citadinismul de altădată se abstrage în noțiunea de cetate, individul trăit de istorie și trăind în istorie nu-și mai caută rădăcinile în copilărie sau adolescență, ci într-o atemporalitate care este a mitului, limbajului poetic, încărcat pînă nu de mult de elemente imprumutate din vorbirea de toate zilele și de pasta culturală, își leapădă podoaba. *Fiul omului*, cea mai substanțială carte de pînă acum a lui Lucian Vasiliu, este, în același timp, o carte de tranziție, în care elementele vechiului limbaj nu au dispărut cu desăvîrsire, iar elementele noului limbaj nu s-au coagulat încă definitiv. „Monadele” din volum mai amintesc de vechile „monade”, accidenta biografică susură în urechea poetului, dar non-conformismul s-a stins, insurgența vizează praguri mai înalte, de cunoaștere și de morală, ruptura culturală de limbaj capătă un sens recuperator: este o marcă a continuității, prin delimitare.

Plecăt într-un pas cu post-modernismul, Lucian Vasiliu se reîntoarce la temele modernismului chiar și ale romantismului. Pînă la un punct, personajul liric din *Fiul omului* e comparabil cu „Demonul” din poezia lui Ioanid Romanescu. Ideea destinului unic, ocrotit de muze, iese din ordinea comună, apare și aici, însă fără nota particulară de larmă. Relaționismul scriiturii își pune amprenta pe destulul romantic ales, înghițind în pagină, în textul scris, „providența”: „Distingeam voci: / — se pregătea un nume — Iacob? / Josif? / Platon? / Socrate? / Horațiu? / Ovidiu, Napoleon? / Matei? / Luca, Gheorghe? / Ioan... / Rusec s-a stîrnit crîvătul și fiecare / s-a risipit la casa numelui său”. Amintiri „pre-natale”, mai multe din poeziile din *Fiul omului* discern, cu oarecare umor, preziceri-ursitoare. Omul — autorul, se confundă treptat cu *Fiul omului* — personajul, demiurgul cu lumea lui. Ciclul „biografic” este marcat, ca să zic așa, astronomic și culminează cu o naștere (renastere lirică) datînd în capricorn. Închinarea la Eminescu apare ca și firească în contextul acesta și delimitarea de școala de poezie de la București se întemeiază pe recunoașterea unui alt părinte spiritual.

Există, în Lucian Vasiliu, un Narzis și un Goldmund, un spirit insetat de real și un altul, subjugat de cugetare. Narzis se bucură de clipa cea repede: „Beau singele imprudentei / și mă gîndesc la EA // În carnea ei e intuneric // Acolo deschid ochii / și plîng / ca-n pîntecul matern”. Și în alt loc: „Cu toate acestea / miinile mele țiu-au desfăcut, cîntînd, / genunchii...” Goldmund se retrage în bibliotecă și muze, depozitar al memoriei umanității: „în sihăstrie, printre pergamente și incunabule”.

Poemul pe care l-aș cita în întregime, *Alunecări de teren*, ține, deopotrivă, de structura insurgență a acestui poet meditativ, și de retorica, mai degrabă riguroasă, a *Fiului omului*: „Frumos îi stă poetului / într-o groapă cu var — / fericit cîntă în / corul heruvimilor // visează îmbrățișarea / unei duoase hetaire / pe drum de seară // / Frumos îi stă / pe vreme de ploaie / într-o groapă cu var / în lumina stelelor palide, / bolborosind ca Iov / sintaxa inaccesibilă // / Frumos îi stă / murmurînd în groapa cu var: / „Noi, iubitorii de detalii, / noi, iubitorii de edicte, / noi, împotriva împotrivelor...” // / Frumos îi stă poetului / într-o groapă cu var, / cu ochii albi, cu miinile reci / într-o groapă cu var / alunecat nu se știe cum”.

Fiul omului este volumul de versuri de trecere al unui poet reprezentativ pentru generația '80. Schimbarea sensibilă de registru în poezia lui Lucian Vasiliu este menită a ne atrage atenția asupra gravității acestei poezii care ia în discuție nu numai limbajele poeziei de pînă acum, dar și temele ei, din perspectiva timpului nostru.

Val CONDURACHE

Ioanid Romanescu: *Orpheus*, Ed. Junimea, 1986.

Lucian Vasiliu: *Fiul omului*, Ed. Cartea Românească, 1986.

în jurul tranziției

Unul dintre cele mai consistente volume din ultima vreme se numește *Alfabetul de tranziție* și poartă semnătura lui Ștefan Cazimir, eseist pe cit de incitant pe atît de parcimonios. Puținele cărți tipărite, punînd în circulație vederi apăsătoare, eliberînd subiectele (două sînt Eminescu și Caragiale), de sufocanta povară a locurilor comune, nu s-au bucurat, totuși, de meritele ecouri. Faptul că au fost recenzate favorabil la apariție nu înseamnă decît prea puțin. Laudele criticii de întîmpinare au încetat demult a mai ilustra un real efort de diferențiere, singurul lor efect fiind îngroparea scrierilor prezentate în amorfa categorie a cărților excelente. Nu de asemenea elogii, flagrant circumstanțiale, e nevoie, ci de dezbatere serioasă, responsabilă, care să cîntărească implicațiile punctelor de vedere exprimate, perspectivele pe care acestea le deschid mai bune cunoașteri a literaturii. Pentru că se întîmplă să mai apară volume ce discută fără prejudecăți teme considerate definitiv clasate, formulînd — dacă nu soluții pe de-a întregul acceptabile — măcar întrebări valabile, e păcat să le acoperim flacăra sub cenușa prejudeicii convenționale. Adrian Anghelescu a publicat acum cîva timp, exemplul e întîmplător, o solidă biografie a lui Heliade, în care — printre altele — reconstituie rolul scriitorului în cadrul revoluției de la 1848. Normal ar fi fost ca studiul cu pricina să devină punctul de plecare al unor analize mai largi, care să examineze, de pildă, și conduita celorlalți revoluționari pașoptiști. Schimbarea unghiului sub care e văzut intuiul nostru poligraf atrage după sine reevaluarea pozițiilor tuturor fruntașilor revoluției. Or, nici vorba de așa ceva! Doar entuziasm clișeizat, aprecieri potrivite pentru o multime de cercetări literare și pentru niciuna anume. De ce am mai duce mai departe, pe riscul propriului cont, chestiunile rămase suspendate, cînd ele arată bine și așa, de ce am mai tulbura apele cîntînd ogînda lor e atît de limpede și albastru? Călea cea mai sigură de răcorire a punctelor fierbinți e sublinierea ostentativă a meritelor, nu fctive, nici lipsite de importanță, dar de alt ordin. Putem, bunăoară, scrie despre *Alfabetul de tranziție* apăsînd asupra înzestrării eseistului, subliniînd nonsalanța discursului, libertatea asocierilor subtilitate distincțiilor și calitatea umorului, însă abia dacă amintind ori „uitînd” pur și simplu de fertilitatea ideilor sale. Cartea de față (cum și cele anterioare) este, într-adevăr, dovada talentului autorului, care se plimba dezinvolt și atrăgător prin spații aparent fără legătură, stabilește relații insolite, disociază elegant și trage concluzii paradoxale din faptele îndemînă, agrementîndu-și excursia cu paranteze nostime și clipind complice dinaintea frazelor preapline de ambiguitate. Însă toate acestea însuși sînt convocate pentru a înlesni comunicarea unui mesaj. Critica este o artă ce transmite și altceva decît propria-i frumusețe. Dacă lipsese din viața literaturii noastre reversele în jurul ideilor critice, e și pentru că ne complacem a goli critica de miez, prezentînd-o drept frumusețe pură, mumiă arătoasă, pe care se pot învăța legile proporțiilor și ale armoniei, dar inertă. Cultivăm, în schimb, pentru păstrarea aparențelor, disputele fără miză, polemicele artificiale, dialogurile născute moarte, despre care povestim, cui vrea să ne asculte, că plinesc de sănătate. Din păcate, numărul celor dispuși să se lase mistificați și al ageamiilor e pe zi ce trece mai mic. Miine, mai mult ca sigur, vom cuvînta în deșert.

Alfabetul de tranziție se deschide cu un citat din Borges, care neagă existența epocilor de tranziție pe motiv că „toate epocile sînt de tranziție”. Ștefan Cazimir nu împărtășește această opinie, socotînd — dimpotrivă — că ar fi vorba de realități neîndoielnice, cu o fizionomie inconfundabilă, și își propune să facă dovada examinînd lumea românească dintre 1830—1860, aflată într-o tipică perioadă de tranziție. Dacă, așadar, cartea este într-o primă instanță o descriere a fizionomiei societății noastre dintre Regulamentul Organic și Unirea, țelul ei ultim se arată a fi elaborarea unui model al epocilor de tranziție. Capitolul final al primului volum avansează, de altminteri ipoteza ciclicității acestora, preconizînd reapariția lor cam din 60 în 60 de ani. Ce înțelege însă autorul prin „epocă de tranziție”? Întîi de toate, un „interval al schimbării perceptibile”. Nu doar că lumea se prefăce, dar prefăcerea ca atare sare în ochi. Toți străinii călători prin Țările Române în prima jumătate a secolului al nouăsprezecelea au remarcat-o. Ca să nu mai spunem de autohtonii înșiși, antrenai, cu sau fără voie, de impetuosul proces. Pe de altă parte, tranziția s-ar distinge prin coexistența vechiului și a noului. Unul abia a prins rădăcini firave în sol, celălalt e încă falnic, rezistînd încercărilor de distrugere. Este un proces, cînd pasnic și cînd violent, de durată, o luptă nemănațoare pentru supraviețuire. Cine și de ce îl susține pe primul, cine și pentru ce — pe al doilea, ce forme îmbracă inevitabila confruntare, cît durează ea și ce mijloace sînt puse în joc pentru adjuccarea victoriei, iată numai cîteva aspecte asupra cărora insistă Ștefan Cazimir în cele nici o sută cincizeci de pagini, cu argumente trase din cele mai diverse domenii: vestimentație, dans, formule de adresare, vocabular, arhitectură, scriere (înlocuirea alfabetului slavon cu cel latin). Toate confirmă ideea unei lumi în plină metamorfoză, pe cale de a-și prefăce purtările și gustul, dar păstrînd încă destule semne ale trecutului infățișări. O societate preștită, dizarmonică, comică, furnizînd un excelent teritoriu de manifestare a spiritului satiric, însă și tragică, măcar în aceeași măsură și din același motiv, al „distorsiunilor” inerente. În faza de tranziție se zămislise o lume, însă și agonizează o alta. Primele victorii ale noului sînt stropite cu sînge.

E de menționat că, indiferent de partea cui s-a aflat, literatura contemporană procesului a imortalizat cu precădere fața comică a lu-

crurilor. Satira și pamfletul au înflorit în amîndouă taberele, deopotrivă de luxuriant. Partizanii înnoirii încercau să se despartă de trecut revizind, adversarii ei voiau să stăvilească invazia noului tot prin ris. S-a ris enorm între 1830—1860, însă niciodată cu bunăvoință și înțelegere, ci răutăcios, sarcastic. Risul camufla, de fapt, porniri asinase. Nimeni nu se amuza, propriu-zis, urmărind exclusiv ridiculizarea dusmanului, diminuarea prestigiuului său public. Îndărătul comicului, simplă mască, tragicul prolifera nestingherit. Că dramatismul confruntării a trecut, în contemporaneitate strictă, ca și neobservat, e de înțeles. (Abia mult după aceea, el va imbia penele citorva scriitori.) Ridiculizarea e incomparabil mai eficientă în asemenea împrejurări. Simplificînd, îngrozind pînă la grotesc slăbiciunile, ea funcționează ca un bun agent electoral, cîștigînd adepți pînă și din rîndurile potrivnicilor. Lentila deformatoare, ea este o armă de luptă. Cred, de aceea, că informațiile scoase din textele beletristice, cu deosebire din acelea de oarecare valoare, se cer tratate cu circumspecție și întrebunțate cu prudență. Pentru că ele mint convingător și sînt lemne ademeniți a le prefera altora. Coana Chirșea, în legătură cu care face Ștefan Cazimir cîteva observații de remarcabil bun simț și pe care o numește inspirat „alfabet de tranziție”, este totuși o ficțiune, un personaj de poezie, expresie sintetică a rîului ce trebuie alungat din lume. Ea trebuie să fie hilară, ridiculă, antipatică, după cum Luluța și Leonaș sînt proiectați a trezi simpatia. Păstrînd proporțiile, comedia lui Alecsandri repetă conflictul basmului. Cu o deosebire esențială: dacă sîntem atenți la amănuntele textului poeziei, remarcăm că nici purtătorii de cuvînt ai binelui nu excelează prin puritate. Luluța e o simulantă, Leonaș se travestează spre a pune mîna pe dovezile indispensabile. Dacă isprăvniceasa înșală, nici forțele considerate de semn contrar nu se dau în lături. Binele învinge, dar tot prin mijloace neale, inducînd în eroare, mințind, mistificînd. „Povestea” vremurilor de tranziție e departe de prototipul clasic al povestii, unde era cultivată lupta dreaptă. Pierzînd teren în confruntarea deschisă, binele recurge la vicisuguri, imprumutînd arme din arsenalul rîului. Este modul lui de adaptare la real. Amănuntul e revelația pentru definirea tranziției, care nu a condus, în ultimă instanță, la completa anulare a opoziției conservatoare. Aceasta a supraviețuit, sub forme mai subtile, în chiar inima societății definitiv angajate pe calea modernizării. Lumea românească de după 1860 este o sinteză de vechi și nou. Au dispărut, în bună parte, stridențele, gesturile extreme, progresul fără conservatoare și conservarea fără progres, generatoare de conflicte imnente. S-a ajuns la un aparent echilibru de forțe, nu și la o înlăturare a tensiunii. Ea a continuat să existe, energie latentă așteptînd ocaziile potrivite pentru a izbucni. Și ocaziile n-au lipsit. La sfîrșitul deceniului al șaptelea, cînd scrie Maioreșcu *În contra direcției de astăzi în cultura română*, exagerările într-un sens ori în celălalt și anomaliile erau încă evidente. Semn că tranziția nu se încheiase. Junimistul greșea doar întrucît socotea eronată direcția urmată de cultura noastră. Spiritul ascuțit al Maioreșcului sesizează anomaliiile viei ale progresului, nu și mijloacele adecvate pentru îndepărtarea lor.

Mi se pare că, susținînd existența epocilor de tranziție delimitîndu-le cu atîta fermitate, Ștefan Cazimir simplifică lucrurile aidoma unui profesor ce frînge un proces neîntrerupt din necesități didactice. Dacă i-am lua în serios ipoteza, ar trebui să conchidem că, după 1860, societatea românească a cunoscut o lungă perioadă de stabilitate. Ceea ce nu e deloc sigur, Teatrul lui Caragiale, *Scrisoarea pierdută* mai cu seamă, își bate joc de cam aceleași „forme goale” ca și dramaturgia lui Alecsandri. Farfuridi și Catavenescu atestă nestînsa actualitate a conflictului între liber-schimbisti și adepții revizuirii fără schimbare. Iar proliferarea, la începutul acestui secol, a mișcărilor tradiționaliste furnizează argumente în același sens. Nu există practic, perioade istorice din care tendințele înnoitoare să lipsească. În funcție de vigoarea lor sînt trezite la viață și forțele de opoziție. În funcție de împrejurări și temperamente, înfruntarea e surdă sau pe viață și pe moarte. Într-un caz, lentă și fără convulsii, modernizarea e în celălalt violent, zdruccînd ordinea lucrurilor. Ceea ce Ștefan Cazimir consideră epocă de tranziție nu este altceva decît momentul de vîrf al tranziției permanente. Încă o dată, înființarea, după Unire, a instituțiilor românești moderne nu a însemnat anularea spiritului conservator, constrîns doar a se manifesta în noile cadre. El a dăinuit sub infățișări înșelătoare, mimînd de nevoie pînă și decizierea de sine. Că această vîtetură în tiparele biruitoare n-a rămas fără urmări, modificîndu-i, încet dar sigur, fizionomia, apropiîndu-i pe nesimțite de pozițiile împotriva căroră luptase odinioară cu înversurarea, e cu totul altceva. Victoriile în timp sînt cele mai substanțiale. Însă, ironie a timpului, noului nu-i e dat să se bucure de izbîndă. Cînd procesul asimilării opoziției părea încheiat, el însuși începe a fi resimțit ca învechit, ostil progresului, nevoit să-și apere supremația amenințată.

AI. DOBRESCU

* Ștefan Cazimir, *Alfabetul de tranziție*, Editura Cartea Românească, 1986.

etape

„Umai cuvintele bolnave au nevoie de poet” — acest vers, începutul **Poemului de urgență** din ultima carte a Gretei Tartler, intitulată **Achene zburătoare**, nu e doar o formulare fericită, din cele care scintilează din loc în loc în opera fiecărui bun poet: el exprimă o profesiune de credință —, mai mult, sintetizează o atitudine caracteristică unei întregi categorii de scriitori, conține replici la întrebări parcă dintotdeauna acute, răspunsuri la „ce este?” și la „ce rost?” are poezia.

Lirica Gretei Tartler își trage substanța din elementele cele mai „la îndemână” ale vieții: nu ale Vieții, cu V mare, ci ale tralului cotidian „Realismul”, mi se va spune, nu mai e de mult, în poezie, o trăsătură individualizantă; majoritatea scriitorilor mai tineri (dar și mai puțin tineri), se întorc acum către cotidian. Observația e valabilă și nu e valabilă: nu e suficient să-ți propui să te raportezi la prozaismul vieții curente, trebuie să-ți pătrunzi cu adevărat semnificațiile. Realitatea din poezia Gretei Tartler nu e o realitate... inventată, „adoptată” numai pentru a da plasticitate unui text, sau pentru a ancora o idee abstractă, în fapt fără nici un contact cu lumea din jur. Realitatea sa e intr-adevăr... realitate, uneori abia transfigurată. „Din laboratorul de hematologie / oamntii ies pe rând / ducându-și eprubeta cu sine / ca pe o luminare / (...) / Mfrosuri înepătoare, obraji anonimi / ca mușteleși totuși atât de căuțat și cules, / culori detașându-se clar / ca într-un tablou / (...) / Reflexele eprubetelor îi îmbujorează / le luminează miinile aspre / sint chiar tabloul ce trebuie salvat — / pe lungile coridoare / o procesiune de maci / năpădind, năvălind — ei, care nu greșesc / cită vreme continuă”. Umbra lui Gottfried Benn, cel care îngroșă, în poezie, crude aspecte clinice, plutește, s-ar zice, undeva prin apropiere. Totuși nu e vorba de violența programatică a poetului german. Piesa e mai degrabă transcrierea prozaică a unei scene pe care o poate recunoaște fiecare dintre noi. Exceptând imaginea macilor din final tabloul abia face apel la invenția poetică. În locul punctelor de suspensie dintre paranteze se află, în original, două foarte scurte inserturi. Iată-le, pentru precizarea procedeeelor tehnice folosite de autoare: „(tu ți-ai putea duce astfel în palmă poemul / fără să ieși roșești nici un strop?)”; și respectiv: „(ții minte celebrăntrebare); / <Ce ați salva din incendiu, un tablou vestit sau un om / care nu mai are mult de trăit?>”. Conceperea poemului e, cum se vede, foarte simplă. Că nu e vorba de o „simulată” propensiune către lumea cotidianului, ca în destule alte cazuri, ne-o dovedește faptul că la Grete Tartler acesta nu se reduce numai la imagine: dincolo de amănuntul concret e urmărită o viziune.

Parabolele sînt frecvente. În imaginația poetului lumea, oricît de exact receptată, nu apare netransfigurată; liniile se curbează, raporturile se schimbă, totul pare privit într-un gen de oglindă care, deși reflectă într-adevăr modelul pe care îl au în față, nu o fac fără a-l deforma —, citeodată într-un mod amuzant, alături într-unul pur și simplu grotesc. Grete Tartler face parte dintr-o promoție (cuvîntul e alt de uzat, incit produce alergie, dar altul nu am la îndemână) de poeți cu un statut aparte. Specificul ei nu e marcat prin însemne exterioare care să sară în ochi, dar asta nu înseamnă că nu e îndeajuns de semnificativ. Condiția acestor poeți e legată intr-o anumită măsură de locul ocupat în succesiunea cronologică a scriitorilor activi de azi. „Prinși” între redescoperitorii marelui lirism interbelic și ultimul val (val format din autori care au știut să aprecieze mai eficient binefacerile mass media) apărut în timp ce promoția despre care vorbim își preciza profilul, autorii de care o putem apropia pe Grete Tartler nu puteau să nu fie influențați de această condiție.

„Redescoperitorii” din mult comentată generație '60 erau preocupăți — acum faptul se vede mai limpede —, cu oarecare inconsecvență de ceea ce se afla dincolo de marea lor obsesie: esteticul. Ultimul (sau poate penultimul) val e copleșit, la rîndul lui, de alte obsesii. Trebuie ținută, bineînțeles, la loc de cineva problema esteticului —, nimeni nu poate s-o nege. Dar atîta vreme cît ea e o obsesie, cît nu e „abordată” firesc precum respirația, înseamnă că anumite lucruri nu sînt chiar limpezi. Chestiunea a fost atînsă de foarte multe ori, dar parcă nimeni n-a formulat-o mai bine decît T. S. Eliot: „Valoarea” literaturii nu poate fi stabilită numai potrivit normelor literare, cu toate că nu se cade să uităm că numai pe baza normelor literare putem stabili dacă o anumită operă este sau nu literară”. Misiunea generației '60 fusese aceea de a reinnoada legăturile cu marea tradiție lirică interbelică și de a crea în spiritul acesteia — ceea ce reprezentantii ei au și făcut, uneori cu un talent pînă astăzi neegalat.

Oricît de dezinvolt era uneori scrisă, poezia celor din anii '60 nu reușise să coboare cu adevărat pînă la banalitatea cotidianului. E de-ajuns să ne amintim de debuturile lui Nichita Stănescu, Ion Alexandru, Ion Gheorghe. În scrisul lor nu s-a produs amestecul metafizicii și fizicii. Adevăratul spirit prozaic intră în poezia nouă o dată cu Marin Sorescu —, mai întîi timid și prudent, pe calea ocolită a parodiilor. Chiar dacă mulți nu sînt dispuși să o recunoască e incontestabil că un mare număr dintre poeții de azi au ieșit din manta lui Marin Sorescu...

Autorii din familia Gretei Tartler sînt poeți „serioși”, care nu au discreditat, așa cum și-au propus cei care i-au urmat, aura poeziei, care nu au renunțat să creadă, precum înaintașii lor, că ea conține o forță — o forță magică, nu una publicistică... Totodată însă ei au acu-

mulat un scepticism, o rețineră, care nu le mai îngăduie să se dăruiască fără rezerve iluziei că poezia ar fi un soi de panaceu universal.

N-aș fi făcut atîtea observații care privesc mai degrabă istoria și sociologia literaturii dacă aceste circumstanțe n-ar lăsa urme în scrisul poezilor dintr-o promoție, în scrisul lui Grete Tartler. O primă urmare ar fi priză la realitate, despre care, de altfel, am amîntit, dar tot de aici se trage și tendința de a privi nu realitatea, ci prin realitate, descoperind în ea, în locul desenului exact, probleme existențiale.

Toate acestea duc la o situație oarecum bizară pe care aș vrea s-o subliniez: poezia scrisă de Grete Tartler, sau Adrian Popescu, sau Ion Mircea ar putea fi învinuită, după un prim contact cu ea, de frigiditate, de o uscăciune și o răceală care par intratabile; aceasta marchează, de fapt, nu lipsa combustivilor, ci o cenzurare severă a procesului poetic. O parabolă sugestivă pentru „respingerile” benevole ale unor mai consistente dezvoltări ale eului găsim în **O pasăre în bibliotecă**. O pasăre intră în bibliotecă: ce face poetul care se trezește în fața păsării, devenită motiv al propriei sale creații? Îi admiră culorile penajului, se minunează de cîntecul ei nemaiauzit, se grăbește să folosească prilejul pentru a ne servi o neîntîrziată meditație despre libertate și captivitate, despre esențele, motivele și condițiile acestora? Nu. Pur și simplu bate din palme, o alungă, îndepărtează de el ceea ce i se oferise ca sursă de meditație: „o privesc în tăcere / apoi bat brusc din palme și ea, speriată, / găsește deodată fereastră — / așa spun și eu uneori cuvinte / care par lovitură; / îi alung pe cei care sfătuiesc mi-l cer”. Explicația mi se pare inutilă; sensul se desprinde, cu destulă claritate, și fără ea: literatura de foarte bună calitate a Gretei Tartler își urmează, „în tăcere” calea — și ne invită să o urmăm.

Poezia lui Ion Hurjui, așa cum ni se infățișează din recentul **April**, este aceea a unui autor care și-a găsit formula și care o consolidă, acum, cu calmul și echilibrul celor care nu se mai grăbesc. Tonul versurilor sale e, în consecință, egal, excluzând convulsiile căutărilor dramatice. Fervoarei i-a luat locul o anumită știință —, știință inefabilă a poeziei. Am putea citi ultima carte a lui Ion Hurjui ca pe o succesiune de principii poetice, enunțate, unele, cu claritate, altele numai sugerate. Poezia sa pleacă, înainte de toate, de la constatarea lipsei limitelor, a „marginilor”; nu există decît o continuă, o perpetuuă multiplicare: „nici ochiul nici urechea / marginea lucrurilor n-au cum ști / și văzul și auzul în fiecare zi / se caută pe sine cîntînd perechea”. Multiplicarea unei suite de singurătăți: „omul desprins de / partea lui cealaltă / (...) / doarme în universul său — / unul în celălalt / alt univers al său / la rîndu-i cuprins / în universul mereu altul”.

Imaginația e irradiată o cu alta, frecvență cu insistență de către poeții contemporani: aceea a „copiilor” pe care le scoate la iveală viața ori de cite ori avem impresia că ne aflăm în fața unicului: „miercuri spre joi / vei fi ca acum / (...) / trădarea către altă trădare / cînd vine noaptea / miercuri spre joi / joi către vineri și în continuare”.

Dintr-unul din poeme se desprinde o definiție pe care mă grăbesc să o retin — „un poem — / micul imperiu / al neliniștii”. Intr-adevăr, fiecare poem se cere să fie un „mic imperiu al neliniștii”, dar neliniștea e, nu o dată, greu accesibilă. Spuneam că autorul a ajuns la o vîrstă poetică a echilibrului; acest echilibru nu înseamnă refuzul problematicului, al lucrurilor și faptelor care tulbură: viața, desprindem din cartea lui I. Hurjui, nu se compune dintr-o continuă transparență. Cred că nu greșesc alăturîndu-l pe Ion Hurjui poezilor care, dacă nu sînt prea sensibili (și poate pe bună dreptate) la experimente nu își refuză, în schimb, accesul la nostalgie, uneori chiar la o etalare plină de eufuziune a afectelor. Chiar dacă expresia e de cele mai multe ori reținută, se va constata ușor că sentimentele n-au fost lăsate nici o clipă deoparte, că autorul nu le tratează nici un moment ca pe niste decoruri uzate: „Eu mai sint coline / altele decît cele ale noastre / tu n-ai unde pleca / n-ai de unde veni / brazde adînci și sterpe / pe tărimuri neumbrite — / treptele se așază una peste alta / se clatină din toate încheieturile / pămîntul sub galopul inimii mele”. Desi încercarea de a investiga lumea în costumul de lucru al zilelor obișnuite nu lipsește, nota poeziei lui Ion Hurjui trădează mai degrabă aderența la romantism: mai palid e totuși (pentru că vorbim de romantism) sentimentul naturii și aproape lipsește deschiderea către viziunea cosmicului (cazul se apropie de sfîrșit — / plouă și-i tare greu / de trecut pîriul / deasupra marelui păsări ciudate / fac rîndul ritmat al orelor amiezii / piatră după piatră cade undeva / de la poalele muntelui singur); e vorba, mai limpede spus, de o variantă „cumințită” domestică de romantism —, comun, de altfel multor autori contemporani. Mi se pare duteam, în schimb, sentimentul orientatului strimț, al stereotipiei, al vieții (pelecute în gesturi mecanice, sărăcite de căldura vieții: „acestea sint arpile mele / și noaptea mea / binevenită căldura patului — / pielea pe care zîlește / o îmbrac si-o dezbrac / vine și pleacă în toate / anotimpurile — zburdalnicii miei”). Poetul trebuie să zboare cu arpile sale din fiecare zi, cu aripi mai mult sau mai puțin uzate, mai mult sau mai puțin aspectuoase... Nu lipsește din garderoba altfel bine pusă la punct a poetului, la curent cu ceea ce se scrie, nici vesnica și — vorba cîntecului —, mereu tînră problemă a trecerii timpului: ea trezește și în poetul nostru, cum trezește în autorii de toate tendințele și din toate generațiile, un simțămînt pe care ni-l comunică solemn: „fără îndoială deșertăciunea / trupului tău îmbătrînit / cartea de deasupra capului / sint o amăgire perpetuă / fără îndoială pîtrunde somnul / mai hotărît în trezire — / cumpăna bate către noapte / în grădina înflorită iar vîșinii! / tu ai atîția ani cît nu ți-ai închi-

puit / altădată (rondul cincizeci) / orbește bate vîntul fereastra ta”.

Discreția, sobrietatea, controlul scrupulos al (întel) sint acasă la ele în poezia lui Ion Hurjui. Atmosfera degajată e una de tîhnă și numai din loc în loc deranjează locuri comune scăpate autocontrolului critic („pentru toate viețuitoarele-i / primăvară — o felie de cer albastru / pe farfuria fiecărui sărac” etc.).

Poezia este pentru Ion Hurjui un spațiu al sentimentelor înalte; autorul nu pierde nici de astă dată ocazia de a-și transforma cartea într-un repertoriu de gânduri nobile, de omagii aduse stării de grație: „stăm în camera dreptunghiulară / mijlocul ei îmi apare / ca o fîntină acoperită / sap încet acolo / trag cu degetele / însingurate fiecare bulgăre de pămînt fiecare piatră / din cînd în cînd aștept / mă repauzez / aud sunet din adînc / voci de ape / mă culc și nu pot dormi — sint extenuat”.

Constantin PRICOP

Grete Tartler, **Achene zburătoare**, Ed. Cartea Românească, 1986.
Ion Hurjui, **April**, Ed. Junimea, 1986.

tonul, dictonul, foiletonul...

Gheorghe Grigurcu este cel mai bun critic român de poezie, la ora actuală. Fînețea cu care receptează, constanță și largimea efortului său investigativ, mobilitatea sa perceptivă (adică varietatea de unghieri din care e capabil să „prîndă” sunetul original), adîncimea pînă la care pătrunde înțelegerea sa și, mai ales, expresivitatea cu care-și comunică impresiile sunt, laolaltă, fără egal — chiar dacă, într-una sau mai multe privințe, colegii ai săi ca Ion Pop, Nicolae Manolescu, Marian Papahagi, Daniel Dimitriu, Eugen Simion îi sunt superiori.

Am făcut această ritoasă și riscantă introducere pentru a preciza fără echivoc nivelul de la care socot că se poate purta discuția asupra scrisului său. **Existența poeziei**, ultimul volum al lui Gheorghe Grigurcu, este, ca și aproape toate cele anterioare, o culegere de articole care, precum un amplu puzzle, poate constitui o hartă (parțială) a poeziei românești de azi. Criticul și-a desăvîrșit o metodă analitică „implacabilă”, el desface poezia autorului comentat în filioanele componente (cum destramă o femeie un pull-over ca să-i refolesească lina), le trece în revistă imperturbabil, alterând descrierea cu citatul probator, într-o curgere compactă, fără alineate și poticneli, ce parcă tînde să certifice fraza reprodusă undeva de Al. Călinescu: gîndirea e drumul cel mai scurt între două citate. Am spus „descrierea”, dar cuvîntul e vag, pentru că tocmai în această descriere stă cheia tacticii critice a lui Gheorghe Grigurcu, pe care, mai exact poate, ar trebui s-o numesc: **parafraza conceptualizantă**. Criticul „traduce” versurile într-un limbaj terț, de chintesiențializare. Eficace în cele mai multe cazuri (datărită exactității nuanțate și colorate a autorului), soluția își vadește în volumul de față, mai mult ca în alte dați, și neajunsurile care constau pe scurt, într-o anumite inobolire artificială a unor produse mio-burgheze de nu chiar plebee. Introducînd, atunci cînd vrea, în discursul exegetic, inflexiuni axiologice (prin ironie, reducere la absurd, academică persiflage, uimire șarjată etc.), Gheorghe Grigurcu nu este, în acest volum — care cuprinde, accentuez iar, zeci de pagini excelente, antologice, despre scriitorii ca Geo Bogza, Șt. Aug. Doinas, Emil Brumar, Geo Dumitrescu, Șerban Foartă, Ioan Alexandru, Florin Mugur s.a. — de o egală intransigență de la un cap la altul. Mai pe sleau; criticul face greșeala de a lăsa să se vadă că are, totuși, două măsuri. Pe liderii generației '60 (de pildă) îi descoase fără pic de „milă”, exhibîndu-le drept este, și brillantele vestimentelor, dar și peticele, în timp ce opera contra-liderilor pe care programatic, Gheorghe Grigurcu năzuiește să-i impună este citită cu o atenție în care admirația (nu zic evlaviază) n-are de întîmpinat nici o umbră de rezistență din partea scepticismului. Dacă, totuși, la unii dintre acestia din urmă, procedura își poate găsi justificări în valoarea intrinsecă a autorilor respectivi (Doinas, M. Ivănescu, Brumar, Cezar Ivănescu), atunci cînd e aplicată unor „neutri” din afara acestei polarități, ea trădează o voință proiectoare, ocroritoare, un parti-pris. Concret: dacă în scrisul Anei Blandiana criticul vede, rece și necruțător, și griul și nezhina, în cel al Nastasiei Manju totul e o.k. Versurile imbibate de conjuncturalism ale Marelui Nicoară „beneficiază” de un (just) tratament vitriolant: la Angela Marinescu însă, pe 7 pagini, Gheorghe Grigurcu nu formulează nici o rezervă, nici o obiecție. Caut severitatea ironică, administrată lui Ion Gheorghe sau Ioan Alexandru, în textele despre Ion Cocora sau Horia Bădescu și n-o găsec. Sita e deasă cînd e vorba de lirica lui Sorescu, Vasile Vlad, Marin Mincu dar se lărgește tolerant cînd e să primescă făina lui Vasile Dan sau a Florenței Albu, a lui Constantin Abăluț sau a lui Ioan Flora.

În tot ce scrie, limbajul lui Gheorghe Grigurcu este, cum spuneam, bogat, plin, miezoz, de o neobisnuită plasticitate: ca și aerul, analiza sa are, mai totdeauna, capacitatea de a pătrunde și de a umple de sens cele mai capilare arborescențe. Aș avea nevoie de coloane întregi ca să citez măcar ceea ce e din cale-afară de relevant în acest tom. Ceea ce regret este însă că el e compus pe două registre inegale: dulce și acru. Articolele în care Gheorghe Grigurcu se mărginește — delibarat, desigur — să-și exercite virtuțile interpretative, fără însă a le „pune la bătaie” și pe cele valorizatoare, axiologice sunt, astfel, net mai puțin credibile, mai convenționale, mai fade. Nu e nevoie să-i amintesc eu lui Gheorghe Grigurcu că se poate glosa lung

și bine pe marginea oricărui text, că cea mai anodină frază poate fi obiect și pretext de speculații filosofarde, textualizarde, estetizarde (și o anume critică, de *bas-bleu*, ca să nu-zi intelectualocănească, asta și face). Articolele integrale favorabile — totuși, prea numeroase în cartea de față — sunt lipsite de sarea fi, bucate a criticii lui Gheorghe Grigurcu (și-n definitiv a oricui). *Tout comprendre c'est tout pardonner* e un dicton ce nu poate guverna critica.

Existența poeziei e o foarte bună carte de critică a poeziei, căreia i-ar fi stat și mai bine să fie cu totul dreaptă, și nu încovoiată sub povara excesivelor amabilități.

Nicolae Manolescu presupunea că dicționarul cu care se plimbă Emil Codrescu e un *Larousse de poche*. Al. Călinescu îi obiec-tează că, în epocă, nu putea fi de poche, „formula de buzunar” fiind de dată relativ recentă. În cronica sa din *România literară*, N. Manolescu ridică mînușa și observă că în biblioteca lui Ștefan Gheorghidiu nu putea fi „un mare absent: Proust”, de vreme ce acțiunea *Ultimei nopți*... se petrece înaintea editării operelor aceluia... În așteptarea răspunsului lui Al. Călinescu, expediez și eu o mărunță provocare. La pp. 36-7, criticul constată că N. Filimon alternează în cuprinsul unui singur pasaj perspectivele narative și, citîndu-i fraza finală, conchide că ea „ne reduce, printr-o piruetă de 360 de grade, la perspectiva omniscientă”. Ei bine, e limpede că o piruetă de 360 de grade n-ar fi modificat nimic și n-ar fi adus exact în situația anterioară ei. Ca să schimbe ceva, pirueta trebuia să fie cu 180 de grade mai mică.

Dar aceasta nu e decît un preambul captator de bunăvoință a cititorului în discuțiunea asupra recente cărți a universitarului și cronicarului ieșean Al. Călinescu. Îi salut pe bunii înțelegători ai rezonului pentru care am pomenit cele două „titluri” (misi, indeletniciri), iar celorlalți le fac cunoscut că volumul de la Cartea Românească ilustrează în mod aproape matematic egal cele două orientări ale lui Al. Călinescu: *du côté de chez catedră* și *du côté de chez revistă*. Cu alte cuvinte, aceasta culegere de eseuri și articole este rodul perfecte colaborări între teoreticianul și practicianul Al. Călinescu. Inginer într-o mecanica narativă, Al. Călinescu este și un dibaci mai(e)stru foiletonist. El ne citește cu voce tare din *Tainele inimii*, arătîndu-ne cum sub pana lui Kogălniceanu se nasc, plînde dar vii, procedeele romanului românesc. În *Ciocoii vechi și noi*, profesorul ne explicitează dinamica temporală, perspectivele, portretistica, ie cusința literar-gastronomică a autorului; sec-țiuni transversale prin operă, considerațiile lui

Al. Călinescu sînt mereu bine alimentate de text, de aceea relevante și plauzibile. Sub titlul *Caragialiana* găsim scurte dizertații migăloase-agreabile despre: rostul cafelei în universului marelui Ion Luca, despre „ceferismele” acestuia (unde Al. Călinescu citează, la țanc, dintr-o lucrare altminteri rar frecventată de critica literară, și anume *Mersul trenurilor*), în fine, despre semnificația „mahalalei” de la Caragiale și pînă... în zilele noastre și ale lui Geo Bogza. Neîndoind că cel mai „personal” eseu al primului „compartment” este cel numit *Bibliotecă*, din păcate, prea „rapid” (ceferismele sunt strict întimplătoare). Al. Călinescu scoatește prin și ne pune în față cărțile aflate în posesia a trei personaje notorii ale romanului autohton: Dinu Pătrăciuc, Ștefan Gheorghidiu, Emil Codrescu. Criticul studiază relația dintre posesor și cărțile (mai profund sau mai superficial) posedate. Transgredind nivelul dictonului ad-hoc posibil: spune-mi ce citești ca să-ți spun cine ești, Al. Călinescu cercetează nu doar cît și ce din acele cărți s-a transformat în *fire* a personajelor (în *feldeință* ar fi zis Cantemir), dar și modul lor de a le privi, de a le folosi, de a le valorifica. Eseul, căruia-i așteptăm urmările, e de fapt unul despre impactul om-carte, despre sensul existențial al lecturii/bibliotecii, despre subtila trecere a lui *livre in vivre*.

Cînd Al. Călinescu își scrie cronicele, teoreticianul din el, naratologul, retoricianul, poeticianul are (au) bunul simț ca paradox de a lua un somnifer sau de a se exila undeva, într-o chichinetă, la demi-sol, ca în pp. 186-7 unde este astfel mizer găzduită o foarte subțire analiză structurală a sonetului *Orphée* al lui Valéry, în linia celei, faimoase, a lui Jakobson și Lévi-Strauss la *Piscile*. Foiletonurile sunt ca atare, în mare, ceea ce trebuie să fie: cîntăriri îndeobște alerte, elegante, clare, nu fără — firește — un minim de palpări experte ale structurilor și interferențelor. Uneori acest „minim” domină, ca în eseu (pentru că altfel nu pot să-i spun) despre Florin Mugur. Și în acest compartiment secund Al. Călinescu citează din opusule rare: în spetă, în cronica la Eugen Negrici (*Imanența literaturii*), el reproduce un gustos pasaj din broșura „Catalogul expoziției canine republicane 1981”. Dar cele mai grozave citate pe care le oferă criticul se află în cronica la Dumitru Tiutuca. De n-aș fi la rîndul meu descoperitorul și „anotologatorul” (încă inedit, în proporție de 90%) al unui astfel de „caz”, poate și mai și, ar trebui să simt fiorii jilavi ai invidiei.

Al. Călinescu scrie elastic și dens, dovedind că se poate face „știință literară” fără a plictisi, cronică literară fără a fi fatalmente superficial. Inteligența și finețea autorului fac, dintr-o carte altminteri de rutină în cariera sa, o lectură agreabilă, chiar savuroasă în punctele de viri.

George PRUTEANU

Gheorghe Grigurcu: **Existența poeziei**, Cartea Românească, 1986.

Al. Călinescu: **Bibliotecă deschisă**, Cartea Românească, 1986.

memento — ion istrati

Inspirându-se din lumea în care s-a format, artistul își creează fără să-și dea seama o lume a lui, închizându-se în ea, furat de frumusețea firului pe care îl torcea, ca într-o gogoșă de crisalidă. Pentru scriitor, firul acesta de borangic, este stilul, sprijinit pe limba agonizantă în anii de formare.

Un scriitor care, pe măsură ce se afirma, părea a fi tot mai mult sclavul unei anumite lumi pe care o aduse cu dînsul și grădinar al unei limbi ce descria această lume, a fost Ion Istrati, de la plecarea căruia se implinesc zece ani. Nu întimplător cea mai reușită carte a sa rămîne **Din neagra țărănie**, unde este evocat cu forță dar și sentiment satul copilăriei, recurgîndu-se la modalitatea narativă a țăranelor moldovene. Deși a făcut studii universitare, deși a trăit la oraș, Ion Istrati nu s-a putut elibera de obsesia obștescilor lui, mai mult, a cultivat voluptate această țărănie, ca și cum ar fi avut pe umărul stîng însemnul de hotar al satului său. Șugubă prin fire, ascuțit la minte, Ion Istrati își rezolva situații tot de pe poziția de pseudomodestie țărănească, călcînd în această privity pe urmele ciobotelor lui Creangă. Urmărindu-i reacțiile, îți dădeai seama că acel însemn nu e un stigmat, ci dimpotrivă un blazon de noblete, Istrati făcînd indirect caz de această ascendență. Și parcă tocmai spre a nu-i fi uitată țărănia, toate cărțile lui se adapă din fîntina copilăriei, formînd o monografie sentimentală a satului din nord de Moldova, în perioada atît de controversată a colecțivizării, eveniment care l-a marcat pe autor.

Astăzi, prin perspectiva deceniului scurs de la timpuria sa dispariție, ne putem da mai bine seama că există o perfectă sincronizare între omul care a fost viu și artistul postum, cel fără de moarte. Ion Istrati a trăit așa cum a scris și a scris cum a trăit, fiind exponențial aceleia înțelepciunii explicată în proza sa negrăbit și cu sarte ca și cum ar fi enunțat că „proștii sînt pe pămînt pentru micile noastre plăceri”. Prezența lui printre confrăți înviora atmosfera fiindcă era abrupt și inconsecvent în atitudini, de sub aparență sfătoasă de limbaj răzbindînd ex-abrupta ironie și satira, de cele mai multe ori vezicante. Pentru mulți dintre noi părea de neînțelept încă păstrarea cu care „bădă Nică” se claustra în lumea lumilor lui, dar acum ne dăm seama că, de fapt, pentru a judeca lumea asta mare el avea nevoie de un punct de vedere. Acela epigramă a lui George Lesnea despre „neagra țărănie” de pe str. Cuza Vodă din Iași, exprima, fără să vrea, un adevăr. Ion Istrati a rămas structural un țărăn și nu de oriunde ci din satul lui, ceea așezare mirifică pentru care ar fi dat totul.

Sentimental pudic și modest orgolios, el admitea să se autoflagelizeze, să se pseudomilească dar dacă cineva ar fi repetat ceea ce, literaturizînd, afirma Istrati despre sine, ar fi fost altceva. De fapt, el și cînd se confesa făcea literatură, după cum întreaga sa literatură e o confesiune. Ion Istrati a văzut în scris o investitură și de aceea, dincolo de materialul faptic, a cultivat forma. Limba sa e slefuită cu ardore, fiecare expresie fiind îndelung cîntărită, căutată, chiar cu riscul prețiozității. Fraza era un anumit ritm molcom, cu intorsături melodioase și cu forță evocatoare.

Crezînd în scris ca în singura sa modalitate de a-și marca trecerea pe sub soare, Ion Istrati a tradit pe manuscrise pînă în ultima clipă, ambiționînd să lase ceva în urmă. Jurnalul său, publicat de soție după ce el ne-a părăsit, trădează o energie de om al naturii care nu se lasă doborît decît de marea furtună și care ține să apară cu socoteli încheiate. Posteritatea îi păstrează profilul unui om echilibrat, conștient de răspunderea profesională, luptător cu condeiul. Paginile sale (**Griu înfrățit, Trandafir de la Moldova, Tinerete fără țărănie, Lumea inimilor mele, Satul fără țărani**) rezistă la lectură și după atîta ani, prin calitatea artistică a limbii narativului. Adică, tocmai prin ceea ce cîndva i se reproșă prozatorului.

Ion Istrati însă, fiind un încapătînat și-a văzut de treabă, insistînd pe lexic, selectînd expresii cît mai neaoș țărănești, mereu atent la muzicalitatea frazei. Și bine a făcut, fiindcă astăzi, cînd temele tratate apar depășite, cînd multe rezolvări frizează ngivitate, rămîna stilul și limba „marca Ion Istrati”.

AI. ARBORE

brize

ce mînceau iazigii

Smaranda simte iarăși vîpaia invadîndu-i gîtul, obrazii, templele, a mai simțit și zilele trecute așa ceva, își apasă tîmplele speriată, se ridică de pe pat și, numai în cămașa de în, mirosînd a levănțică, iese în curte, respiră de citeva ori adînc, simii se înalță, coboară, ascultători încă, hal, vino-ți în fire, doamnă Trifan, își aude vocea, ce, ai șaptezeci?, nu, nici vorbă, doamna profesor Trifan abia a trecut de patruzeci, e destul de cald, a fost o zi cumplită, soarele a căzut demult după castanii din spatele casei, dar fisia de asfalt dintre usă și poartă mai arde, ar trebui să se pregătească, să se îmbrace, pe la șapte, Toni e înapoi, așa i-a spus, să fie gata, se va schimba și el și vor iese undeva, la o grădină, la o simplă promenadă, obișnuita lor promenadă în care se simt bine să fie văzuți și admirati, ce ceplu fericit, domle, e adevărat, n-au copii, dar uite ce bine le stă, cită armonie, ce talie magnifică are doamna Trifan, ce tinută distinctă la profesorul Anton Trifan!, Smaranda vrea să calce desculț prin curte, senzațiile acelea de demult, inegalabile, tălpile înfiorate de petrișul curții de sub obcină, ce plăcere nouă, uitată, îi umple trupul zvelt, i se aplică și învite rozeta de la gura de apă, jetul se înalță vișînd în mijlocul havuzului, dintre cei trei cupidonii de piatră albă, pulverizînd în jur.

Vîpaia din piept a dispărut, plăcerea mersului desculț îi cotopește calm trupul, face ochol curții, e o curte frumoasă, ordonată, e curtea profesorului Trifan, nu? unică, să nu semene cu nici una din vecini, sint aici specii rare, obținute prin intervenții insistente la grădinițe botanice din țară. Trifan, Trifan, îi sună Smaranda în temple, numele, asta, repetat acum, se golește de înțeles, e numele ei?, nu, celălalt e numele ei, care?, numele de fată?, dar și acela îi sună străin, Toni, Toni, dar ce-i cu domnul Toni?, se surprinde zîmbînd, ce să fie?, acum își prezintă comunicarea la care a lucrat atîta ani, prin ce emoții o fi trecînd, bietul,

nu, a terminat demult, e, probabil, în drum spre casă. Ce mînceau iazigii, pavcă așa, nu?, îi vine iar să zîmbească, ce-i cu Toni?, să fie ceva?, i se pare mai pedant, mai teapăn, fumuri universitare, distanțarea de ea?, imposibil, l-a domănit mereu, l-a și făcut fericit prin asta, o știe și el prea bine, dragă Toni, i-ar spune acum de ar fi lingă ea, nu cumva o iei puțin răzna?, nu cumva?... A sunat cineva la poartă. Prin grilajul verde — un băiat vinjos, transpirat, cu o sacosă enormă în spate.

— Reparam umbrele, domniță. Smaranda se apropie de gard și-l refuză binevoitor, umbrele stricate în casă?, nu.

— V-o fac nouă, domniță, insistă vlăganul, ștergîndu-și fruntea cu dosul palmei.

A cui e fruntea asta?, se concentrează Smaranda, gata să ridice neabătut și pre-ocupare frenologică, da, o frunte frumoasă, lucind splendid sub stratul de sudoare, o, dar și ochii, ce ochi la mesterul asta de umbrele, și gîtul de gladiator, și miștile, mari, nervoase, de jivină.

— N-aveți încredere, doamnă?, insistă băiatul.

O miră toleranța ei subită, rămîne privindu-l intrigată?, amuzată?, ce vrea Hary Belafonte asta?, da, vlăganul aduce teribil cu Hary Belafonte, nu?, o, doamnă Trifan, ce progrese faceți în materie de asocieri. Îi mai răspunde o dată, aproape repezit, nu, nu avem umbrele de reparat.

Băiatul și-a înclăstat dreapta bronzată pe una din vergelele porții, descoperînd jetul din bazin.

— Un pahar cu apă?... — Să i-l dea prin gard?, nu, îi descuie și intră în casă după pahar. Băiatul își lasă jos sacosă, vede banca și se așează. Smaranda se întoarce cu paharul și, da, cu o umbră, e o umbră mică, mov, un mov ofilit, sters de soarele și de ploile amilor, cadoul de nuntă făcut de Toni.

— Vedeti?, rinjește vlăganul cu toți dinții lui mari și lucioși.

În fața lui, la doi pași, îl asistă bîndu-si paharul. Ce față primitivă, stranie, se miră femeia, simțînd din nou vîpaia urcînd dinspre pîntece spre sîni, spre fa-

ță... De-abia acum își dă seama că e desculț în fața străinului. Și-i doar în cămașă. Își acoperă pieptul. Obrazii îi ard și îi ard și mai tare cînd crede că băiatul a văzut asta. I se pare că băiatul paharului nu mai are sfîrșit, deși, nelămurit undeva, în adînc, plăcerea asta nouă, necunoscută, de a sta așa, în fața unui străin, o ține în loc. Ei, doamnă, vino-ți în fire, ia paharul, îndeamnă-l pe asta să plece și intră în casă. Toni trebuie să pice dintr-un moment în altul. Da, vlăganul simte modificarea pe fața frumoasei femei, se ridică, își saltă sacosă cu umbrele, pe cea mov o măsoară, rămîne cu privirea pe picioarele desculte ale femeii, se întoarce și iese pe poartă. În răcoarea casei, Smaranda simte că i-a rămas aprinsă: ce arșiță a fost și azi!

Toni o găsește îmbrăcîndu-se.

— A fost cineva la noi?, o întreabă. Smaranda își trage cu oarecare efort rochia pe cap, ce l-a apucat?, Toni asta a devenit puțin cam agasant, unde e Toni, băiatul căld și jovial, care o încînta cu dezinvoltura lui, cu aerul lui seniorial?, of, dar nici nu l-am întrebant cum l-a reușit disertația...

— Cum a fost, Toni?, strigă din dormitor.

Toni își schimbă hainele. Își pune altă cravată, ar vrea să pară degajat, ca de obicei.

Destul de bine, I-am impresionat. Strada e pustie, zăpușca persistă. Cîțiva stropi de ploaie? De ce nu l-Asfaltul începe să miroase a gudrun stropit. Cu plăcut e! Merg alături, încă nefirești. Incomodați de momentul reveredii. La poartă Hărăleștilor, jos — sacosă băiatului cu umbrele, iar pe ea, distinctă, umbrela mov. Se opresc, Toni se uită la umbrelă, a recunoscut-o?, Smaranda are din nou senzația aceea clouctitoare, să-i spună?, ce să-i spună?

În curte, cit îi îngăduie grilajul gardului, îl zărește pe vlăgan stînd pe banca de pe alee, cu-n pahar de apă în mînă, asistat de nesuferita de Hărăleasca. Nătarul!, își aude vocea înăuntru, deasupra centurii ce-i strînge rochia pe șolduri.

Val GHEORGHIU

convorbiri 1887

Utilitatea acestei rubrici incoercibile, vitregită u-neori de o paginație și un corp de literă sufocante, este probată, între altele, de atenția ce atrage constant asupra unor autori, fie ei și minori, ce n-au fost înregistrați în **Dictionarul literaturii române de la origini pînă la 1900**, dictionar tezaur, unanim apreciat, ce-si propune să elimine într-o nouă ediție a sa toate asemenea scăpări din vedere. Deime de luare aminte sînt și unele aspecte mai puțin cunoscute ale activității vechilor convorbitori. Bunăoară, în acest număr din luna martie 1887, întîmînim un articol al lui Miron (Moise) Pampîlu ce se înscrie între întiele cercetări dialectologice (alături de cele etnografice îndeajuns remarcate și comentate) de la noi. Prietenul lui Eminescu și al lui Hădeu folosește, introductiv, o figură de stil spunînd că studiul său este rezultatul petrecerii „a citeva săptămîni de-a rîndul în Steiu, un sășior din valea Cîrsului Negru”, localitate situată cale de o postă de Beiuș, cunoscutul țig de atunci cu unicul gimnaziu românesc din toată Austro-ungaria, Steiu fiindu-i de fapt satul natal. Amănuntul explică în bună parte preferința și temeinicia cercetării celui „exilat” la Iasi unde, pornind de la recenzii asupra revistelor românești din Transilvania și Bucovina, rezumate ale prelecțiilor populare, s-a remarcat ulterior ca literat, lingvist, profesor și chiar misionar științific

incognito. Toată această situație geografică are un rost din moment ce toponimul „Munții Apuseni” are o vechime de neprecizat în graiul viu al localnicilor ca și „Biharea”, de altfel. Un alt amănunt deosebit de semnificativ: „După legile si orînduieile aduse de cînd s-a înființat dualismul [habzburgic], guvernul unguresc sprijinește cu plăcere orice așezămint de cultură [inclusiv școlile] încă cu condiția ca el să aibă administrația într-un mod absolut. Aceasta înseamnă că guvernul numește ca învățători persoane care-i convin, și-i convin numai persoanelor care cunosc bine limba ungurescă și sînt pătrunse de spiritul maghiarizării României, unde pot, aduc jertfe mari pentru susținerea școlilor confesionale, iar unde nu pot, preferă să rămînă în stare de necultură, decît să primească o binefacere care este spre cea mai mare pagubă a naționalității lor”.

În general, încadrarea gramaticală a locuțiunilor și elementelor de vocabular este corectă, ca și fixarea unor legi fonetice: apropierea de graiul moldovenesc, lipsa palatalizării labialelor (dar piatră — piatră-pier — pier), transformarea „negeralizată” a lui v în h (hin, hînă) ca și consonantica f în ș (serbe — fierce). Cîteva spicuri din abundența glosar: aluderea — altundeva, ai — usturoi, amu — acum, birle — vatalele stativeilor (războiului), bituse — sarică bocioacă — măciucă, bogatu — destule, bulă — d'hanie (se zicea despre femeile rele), but — ciudă, buhai — un fel de mîntean din lină albă, cărăbă — nai, cărugele — vizdoage, ciort — rit, clep — clăpaug.

cloambă — creagnă, crîng — unealtă la moară, diriu — cociorba, dublînă — bulboană, doină — în introducerea la cîntec sau horă: „Aina și daina, daina și eară nană, daina”, făț — mindru, foale — pîntece, găfană — cavitate lingurei, găunoi — tîun, hoptăle — flacăra, a încredința — a logodi, încotar — rezemat pe coate, lătos — murdar, lipiu — plînioară, ludae — dovedec, maur — ghizalete, metrancuri — bagatele, mezdreu — cuțitoale, minerat — alintat, pană — floare, păzitură — fiortură, parîngă — prăjină, păcuruș — cioban, padîșor — bîdar, raznă — felie, sînăchis — brînză de vacă, a tîndăli — a spune palavre, toi — larmă, tuluc — juncan, verișane — verișoară, zadie — sort, zară — zer.

Un studiu al lui A. D. Xenopol despre **Justiția sub tanariții** pune într-o lumină defavorabilă pe însuși Nicolae Mavrocordat, „un lăucefar al neamului fanariot”, cum este în genere cunoscut. În continuare, traducerea lui S. Vărgolici a capodoperei lui Cervantes, reflex posibil și al stabilirii primelor relații diplomatice hispano-române.

Versuri de ale lui Ascanio: „Si te-ai dus fără să mi vorbesti / Si fără te uiti ce lași în urmă, / Ah! am simțit că viața mi se curmă / Nu m-ai iubit, nu mă iubești”, alături de cele tradiționale în spiritul instrăinării transilvănene, semnate de Andrei Bărseanu: „Oare, iată dealul cel iubit / Si dulcea mea căsută / Oare de-aceo plînsii-ți ochi / Mă pot zări, măicuță?”.

Lucian DUMBRAVA

timpul împlinirilor

(urmăre din pag. 9)

lectiv muncitoresc de la inginerii de specialitate, este probată, între altele, de atenția ce atrage constant asupra unor autori, fie ei și minori, ce n-au fost înregistrați în **Dictionarul literaturii române de la origini pînă la 1900**, dictionar tezaur, unanim apreciat, ce-si propune să elimine într-o nouă ediție a sa toate asemenea scăpări din vedere. Deime de luare aminte sînt și unele aspecte mai puțin cunoscute ale activității vechilor convorbitori. Bunăoară, în acest număr din luna martie 1887, întîmînim un articol al lui Miron (Moise) Pampîlu ce se înscrie între întiele cercetări dialectologice (alături de cele etnografice îndeajuns remarcate și comentate) de la noi. Prietenul lui Eminescu și al lui Hădeu folosește, introductiv, o figură de stil spunînd că studiul său este rezultatul petrecerii „a citeva săptămîni de-a rîndul în Steiu, un sășior din valea Cîrsului Negru”, localitate situată cale de o postă de Beiuș, cunoscutul țig de atunci cu unicul gimnaziu românesc din toată Austro-ungaria, Steiu fiindu-i de fapt satul natal. Amănuntul explică în bună parte preferința și temeinicia cercetării celui „exilat” la Iasi unde, pornind de la recenzii asupra revistelor românești din Transilvania și Bucovina, rezumate ale prelecțiilor populare, s-a remarcat ulterior ca literat, lingvist, profesor și chiar misionar științific

Dacă ne gîndim că în 1907 țărani din Flămînzi, în marea lor majoritate semnau pe o neroasele invoieli agricole, „prin punerea de deget pe semnul sfinte cruci în neștiință de carte”, ne dăm seama ce salt către lumina culturii s-a produs. Iar despre puținii învățători de atunci, administratorul moșiei Flămînzi spunea într-un raport că sînt „otrava de cărturari” care strică poporul. Genealogiile fostilor răsculați analfabeci se finalizează astăzi ca florile și fructele unor arbori, avînd arome noi de nobilă spiritualitate. Închei capitulul spunînd că în cele șase unități școlare, cuprinzînd peste 2.650 elevi, se găsește mugurii frumosi și dătători de speranță ai viitoarelor ramuri și fructe și flori ale genealogiilor țărănești — muncitorești din Flămînzi.

HORA LA FLĂMINZI

Prin intermediul televiziunii, foarte mulți dintre dumneavoastră ați avut prilejul să-i vedeți pe dansatorii populari de la Flămînzi. Sint vestiți mai cu seamă pentru un dans al lor anume, numit dansul generațiilor. Participă la el trei echipe de dansatori, grupați pe vîrste: bătrînii, maturii de vîrstă mijlocie și copiii. E o horă a generațiilor, simbolizînd cu vigoare unitatea lor. O unitate în perpetuă continuitate. Dansul e simplu, armonios și plin de forță sugestivă. Tocmai de aceea are și o mare eleganță. O eleganță a simplității originare. Cu solemnitate îndrăjită, dansatorii bat ritmic pămîntul pentru a se arăta stăpînii și învingătorii lui. Orice act al unui țărăn este într-o relație mai mult sau mai puțin directă cu pămîntul. Asa și dansul, e o sublimare artistică a relației cu pămîntul. Dansurile din Flămînzi (Sirba cu năframă, Sirba la comandă, Cîrăgeasca, Horă, Mărgineanca, Bătuta de la Flămînzi) au stîrnit admirația specialiștilor prin originalitate. Formația s-a alcătuit în 1939 și a păstrat nealterate costumele, mișcarea, semnificațiile jocurilor. Au jucat în formație, pînă dăunăzi, bătrîni venerabili și cetățeni de vază ai satului ca Gheorghe Pleșca, Constantin Ștefănică, Dumitru Vainer, Dumitru Brînză, Petru Munteanu, Gheorghe Corbu și mulți alții împre-

nă cu soțiile lor. Mereu li se alătură tinerii și copii, arătînd țării cit de unit este un sat în viață și în muncă, dar și în manifestările sale artistice. Conducătorul dansatorilor flămînzeni este Dumitru Crețu. S-a născut odăcu cu veacul, în 1900. A trecut deci prin feldăurile răscolei și a două războaie mondiale. Vă dați seama că știe prea bine ce este viața. Are gospodărie triticică și curată sub poalele pădurii. Veghează asupra jocului popular ca asupra unui ritual sacru și ca asupra curățeniei vieții. Mulți consăteni au învățat de la el bucuria de a juca. Să cîntă, să danseze, face parte din viața, ca și munca ori năsterea de prunci. Astfel că flămînzenii se integrează în bucuria solemnă, în ritmurile cosmice ale muncii și dansului popular. Copiii de școală, instruiți de învățători pricepuți continuă tradiția.

Mai cu seamă la Festivalul național „Cîntarea României”, strălucită inițiativă a secretarului general al partidului, artiștii amatori din Flămînzi s-au afirmat cu putere. Strădaniile lor au binemeritat lauri în multe întreceri artistice naționale. Nu numai dansatori, ci și membrii corului bărbătesc s-au înscris printre artiștii amatori de frunte ai țării. În comună pulsează azi o viață culturală artistică remarcabilă, slujită cu aceeași pasiune de oamenii muncii și intelectuali. Tradiția culturală populară a fost ridicată la nivelul superior al culturii socialiste.

AMINTIRI PENTRU VIITOR

Am în față amintirile din copilărie ale învățătorului Dumitru Simionescu. S-a născut, a copilărit, a trăit și a dăscălit toată viața în Flămînzi. În 1907 era copil neastîmpărat și iscoditor. I-a însoțit pe țărani în frămîntările lor dureroase și revoltate. Transcriu cite ceva din aceste amintiri de mare autenticitate: „În sat la Flămînzi, dis de dimineață încep a veni țărani din toate cele 14 sate de pe moșia lui D. Sturza. Tîm mînt și acum că erau îmbrăcați ca pe timp de iarnă, cu cojoace sau sumane, cu căciuli negre sau brumării pe cap. Aveau plete lungi și mulți cu mustețe și bărbi nerase... în mîini țineau cite un băț, așa cum era obiceiul la drum lung... Dacă cineva îi întreba unde merg, ei răspundeau că merg la Flămînzi să rupă prețul la pămînt. Mergeau grupuri după grupuri, tăcuți și gînditori și se opreau în curtea primăriei.

Vremea nu era rece. Zăpada se topea ziua, iar drumul nu era nici de sanie, nici de căruță... Toți țărani nu vorbeau decît despre pămînt. Se adunaseră la Flămînzi pentru că știau că acolo sînt oameni dirji, plini de curaj... Într-un tirziu s-a întors și vechiul, dar în loc să stea de vorbă cu oamenii a plecat acasă la notar să stea la masă. Țărani au stat la primărie, uitîndu-se unii la alții. Unul dintre ei a zis: „Oare cit o să mă stăm? Boierul spune că e flămînd, dar noi nu sîntem flămînzi, că n-am mîncat de seară? Hai mai bine acolo la notar să să stăm de vorbă, că doar nu avem multe de vorbit. Să ne spună dacă Mochi iefinește pămîntul ori nu și

pe urmă vom vedea noi ce este de făcut”. Casa părinților mei era vecină cu casa notarului. Unul dintre țărani, după multă așteptare, a strigat: „Să lasă boierul afară că de nu, dăm foc la casă!”. Cu el s-au asociat mai mulți și strigau la fel. Cînd vechiul a auzit aceste amenințări, a lăsat masa și a ieșit mînios și cu capul gol în cerdacul casei. A început a-i înjura pe țărani și a-i întreba: „Ce căutați aici? Nu v-am spus să așteptați la primărie? Ce tot umblați după iefină? A trecut vremea de iefină. Are să vină vremea să trăiți șapte oameni la o capră... Pămîntul e scump și voi trebuie să-l plătiți dacă vă trebuie. Au să aducă țărani străini din Bucovina și din alte părți, are să muncească pămîntul cu ei și chiar dacă munca îl va costa mai mult, nici vouă nu vă dă nimic. Duceți-vă și căutați pămînt unde vreți și cu mine nu mai stați de vorbă!”. Cuprinși de minie, țărani începură a murmura. Unul numit Ion Dolhescu din satul Prisăcani a strigat cu curaj: „Dacă-i vorba de așa, că nu vrea boierul să ne dea pămînt, noi la primărie scoatem plurgurile, mergem pe moșie, și ne luăm singuri pămînt, și pe cei străini nu-i lășăm”.

Vechiul Constantinescu, supărat tot mai mult, l-a lovit cu cîma pe Ion Dolhescu în piept. Obida adunată în țărani atîta vreme a răbufnit. Lingă Ion Dolhescu stăteau doi frați, Grigore și Trifan Roman Grosu tot din satul Prisăcani. L-au apucat pe vechi și au pornit cu el spre poartă. Întreaga mulțime de țărani a pornit în urma lor spre primărie. Vechiul se tragea din miinile lor și striga să-i dea drumul. Cînd au ajuns în dreptul bisericii Sfîntul Nicolae, oamenii s-au oprit și au făcut cerc în jurul vechiului. Au început a-l lovi cu putere, descărîndu-și minia din suflute. După aceea s-au îndreptat spre curtea boierescă... „Ia hai la curte și la cîinii boierului, să-i răfăim și pe acela”, a strigat un țărăn.

Revolta țărănilor a fost reprimată crunt. La Botosani au fost ucisii primii țărani răsculați, fapt condamnat cu virulență de unul din ilustrii fii ai orașului, Nicolae Iorga, într-un articol celebru. Recitînd amintirile din copilărie ale învățătorului Dumitru Simionescu, mi-au venit în minte cuvintele unui alt dascăl din Flămînzi, profesorul pensionar Vasile Boțez. Astfel le vorbea, cu mare emoție, copiii lor de școală, adunați să cîntescă memoria înaintașilor: „Să vă amintiți mereu de bunicii noștri care și-au vîrsat sîngele pentru a avea azi o țară frumoasă și bogată, să putem trăi și munci azi în deplină libertate și democrație. Să depunem, floarea recunoștinței noastre pe amintirea lor. Și această floare a recunoștinței noastre înseamnă dragoste pentru istoria neamului, pentru prezentul patriei, dragoste și voință de muncă pentru înflorirea patriei”. Copiii, cu cravate roșii cu tricolor la gît, sorbeau cuvintele profesorului pensionar. Altfel de amintiri din copilărie vor avea ei la vremea senectuții. Altele decît cele de la 1907, povestite de învățătorul Simionescu. Amintirile lor vor cuprinde o epocă de avînt și înflorire. Ei copilăresc în vremea unor mari înfăptuiri, cînd satul Flămînzi, s-a ridicat pe treptele bunăstării și civilizației socialiste.

„convorbiri literare“ prin corespondență

■ **ABLISSA** — Iași. Fiind mai concentrată, a doua Scrisoare... reține atenția: „Ghem de cenușă, cu ochii închiși / nici vântul nu mai desface, / te aduni sărac după fir / în această noapte de ace“. ■ **David ALEXANDRU** — Piatra Neamț. Textele mai ample nu au suflu, cele lapidare n-au pregnanță. Toate acestea în limitele unei elegante verbale care frapează. Prea puțin, zic eu. ■ **Ilie ANTONIE** — Craiova. Am reținut Arpegiu de toamnă. ■ **Aurel APOSTU** — Galați. Vă recomand lecturi intense din mari poeți, mai vechi și mai noi, pentru a descoperi exigențele poeziei adevărate. ■ **Marcel BARBU** — Pașcani. Poeziile și lectura în ceneaua sint probleme pe care urmează să le discutați cu Constantin Pricop. ■ **Romeo BALĂNICI** — Iași. Performanțele sînt negative. Mediocritatea, care e cel mai des întâlnită (deci și cea mai accesibilă) ar fi în cazul dv. un ideal ambițios, pe care, am impresia, nu-l puteți atinge. Nu vă supărați, aș vrea ca sinceritatea mea (cam apăsată, recunosc) să vă fie de folos. ■ **Nicolae BENEĂ** — Cluj-Napoca. Mai interesantă este Frații. Mai trimiteți. ■ **Rodica BERARIU DRĂGHICESCU** — Timișoara. Ușoare forțări („flori de amnar“, „pendulă de artere“, „și cheltuiesc modelul în tăcut“, „seri de liniști“) și unele creații lexicale al căror insolit nu aduce un spor de expresivitate afectează o inventivitate lirică remarcabilă. Oricum, am reținut ceva pentru publicare. În ce privește eseurile, trimiteți două, trei, să vedem despre ce-i vorba. ■ **Marina BODOLICA** — Iași. Complicații inutile: „Vijelii mă simt de-un gând / precum o salcie-femeie într-o / cîmpie de prisos cînd ceasul e plin de forme“. Sporadic, apar imagini notabile: „Tu, dulce venin al visului / ca un adevăr sever, vai, pier / miera din vinul toamnei“. ■ **Gabriel CORNEA** — Baia Mare. Am reținut ceva pentru un număr viitor. ■ **Romulus Adrian DINU** — Giurgiu. Evitați trimiterile la abstracțiunile, chiar dacă sînt pure alegorii: „Dintr-o sferă, / se desprindea un arc de cerc / de idei noi / Esența lor o simțeam și eu, dar nu îndrăzneau s-o mărturisesc“. Sînt de preferat notațiile spontane, chiar dacă nu pe deplin încheiate. „Ingerul a pătruns în casă la mine, / Iar nimbul lui mi-a umplut încăperea / de ceață, / se apropie de mine, se apropie de mine, / dar nu are cap nu are față / ci doar un nimb ce mi-a umplut livada...“ ■ **Daniela DORIN** — Iași. Am reținut Mă port ca un fărîm pustiu... ■ **Gabriel DOROBANȚU** — Giurgiu. Stilul e excesiv poetizat și are unele impurități. Titlul poveștii e șters. Se poate, cred, mai bine. ■ **Anfan GALĂTEANU** — Birlad. Nu merge. Sintaxa voit complicată nu devine și semn de originalitate. Dar și atunci cînd cuvintele „curg“ normal crisparea persistă: „sub o mantie de gânduri / torturat în conștient / clipoceste seva-n tine / și mă vezi incoștient“. Recunosc, aceasta ar fi limita de jos. ■ **Ion Florin MARINOIU** — Bumbesti (Gorj). N-am înțeles de ce scrieți, de mai multe ori, iubit-o. Gramatica spune că o este, aici, terminația vocativului feminin și nu pronume, ca în a iubit-o. Camera de student nu e rea. Reveniți. ■ **Dinu MATEI** — Sîntana (Arad). Am reținut o singură secvență: „Sunetele acestea / ca niște fecioare / proaspăt îmbrăcate“. ■ **Ada**

MUREȘAN — Iași. Un semn încurajator ar fi **Lucian Blaga**: „Nu am decît doi ochi: / unul de lumină / și unul de întuneric. / Cu cel de lumină pătrund în noapte / (și e poate absurd / acest joc de licurici) / iar cu cel de întuneric / mă apăr de zi“. ■ **Liliana NICULESCU** — Iași. Unele imagini au grație și transparență („Somnul luminii lunecă / Peste aripa asfințitului“) altele sînt căutate și, de aceea, greoaie; „Aud marea într-un cub de cristal / Risipind grădinile dintr-o sferă de răcoare“. ■ **Nicoleta PAUN** — Iași. Cusurul cel mare e că nu puteți scoate cuvîntul din regimul conversației pe cît de banale pe atît de pretențioase. ■ **Victor PAUN** — Băbeni (Vilcea). Am apreciat sentimentele nu și poezia care alunecă la mai fiecare strofă în proză și convențe: „Ce-am fi fost fără el? / Mai săraci cu mult, mai mici / Mintea refuză să creadă ohiar că ar fi cu puțință“ etc. ■ **Ion PTOLEA** — Galați. Vom publica un grupaj într-un număr viitor. ■ **Aurel POP** — Satu Mare. Mai puțină consistență ca altădată. ■ **Mihail RATEȘ** — Tecuci. Nu mă pot împăca cu „licențele“ ortografice, gen: „inegrești hirtiea“, „genul feminin“ etc. ■ **Dan Emilian ROȘCA** — Timișoara. Nu e rău, dar nici foarte bine. Păpușile sînt extraordinare. ■ **C. ROZENTZWEIG** — Iași. Peisajul toamnei vă inspiră melancolie cu ecou de romanță. Surplusuri verbale, parazitare, bineînțeles, diluează, slăbesc consistența imaginii. Am reținut cîteva versuri proaspete, între care: „Fiecare poem, iubit / ca un nou născut / scîncind între scutece / și mișcînd miinile în aer“. Am omis un cuvînt care explicitează fără folos. Mulțumesc pentru cuvintele bune. ■ **David RUSU** — Deva. Fragmentar sînt lucruri frumoase. Încercați să fiți mai puțin productiv, altfel spus stăruiți asupra textelor într-un efort de eliminare a „spațiilor albe“ și a surplusului verbal care diluează. Aștept, în continuare. ■ **Iustin SEBASTIAN** — Suceava. În primul rînd „Convorbiri literare“ e o revistă și nu un ziar (nu apare zilnic). În al doilea rînd, poeziile sînt, deocamdată, compunerii modeste și stingace. ■ **Cătălin SEREDIUC** — Suceava. Cînd spuneți: „Va veni o nepăsare adîncă și plină de rîni / O nepăsare atît de roșie încît / Nici nu-mi voi recunoaște inima“, bateți pasul pe loo (rîni, roșie și inima merg către un același sens). Alteori, comparația e pe cît de precisă pe atît de neinspirat „potrivită“: „Asemenea picăturii de ploaie / Ea trebuia mai ales să fie iubită“ etc. ■ **Decebal SEUL** — Izvoarele Sucevei (Suceava). Ar fi ceva în Auzind toaca ierbii. ■ **Emil SIMA** — Nedelea (Prahova). Neconvîngător și de astă dată. ■ **Constantin SIRGHI** — București. Mai puțin convențională este **Vară multicoloră**: „Trec zilele vieții multicolore / în șir indian. / În garderoba anotimpului zglobiu, / stau grînele coapte pe umerase“. ■ **Cornel STOICA** — Ploiești. Formula eliptică pare a fi mai convenabilă: „Ascultam tăpile poetului orb / lovind arșița ploii / ca un baston de mareșal / nimeni / nu îndrăznește / să-i tulbure privirea“. ■ **Daniela TEODORESCU** — Constanța. Talentul și o anumită originalitate a expresiei (lucru rar la cei foarte tineri) nu pot fi puse la îndoială. Trimite-mi și altceva, să alegem ce-i mai bun pentru „lansarea la apă“. ■ **Ileana Carmen URUCU** — Craiova. Prea puțină poezie în multele mărturisiri sentimentale. Să mai așteptăm. ■ **Sorin VIDAN** — Drobeta T. Severin. Ușurință, abilitate asociativă, o tonalitate gravă care nu distonează sint calități certe; îndărățul lor însă nu deslușesc întotdeauna o voce fermă, un puls liric viguros.

D. D.

prezențe la „junimea“

atmosfera udă

Ploaia se face simțită de sus
Din adîncul negrilor nori.
Vîntul infiorează totul,
Somnul
U răpește pe bunica.

E o solie a Majestății sale, Ploaia.
Cînd domni de pe stradă
și-au ridicat umbrelele,
au auzit urgia ploii
cum cade-n capul lor:
Plici, plici, plici...

Rece, o doamnă privea
Prin lentilele reci
Un ciine ce se încălzea
Alături de un om
în haina udă, jilavă, plouată.

Se lasă seara violetă:
ascultăm cîntecul ploii
pe stradă, pe acoperiș.
Se plimbă veselă, Bătrîna!

O, dulce ploaia a inserării!
Mai dulce decît tine
Nu e decît
altă ploaie.

amintiri

Spun amintiri
Și ele-mi apar cenușii
Ca zilele pline de ploaie.
Mă confund în lumina lor
Și ochii, ciudat, îmi plîng.
Totul tremură și produce un sunet
Din suflet, pe care zboară frunze
și trandafiri uscați.
Strig, dar amintirile sînt trecute.
Acei frumoși ani, acele frumoase clipe
Au fost pierdute.
Iar eu voi fi amintire pentru un visător.

transmigrație

Am ajuns ca tine,
Trupul mi-e iarbă
Crescută ne-rană.
Tremură sacadat
Scuturată de friguri și vînt.
Acasă e petrecere
Și dacă m-aș întoarce
Aș găsi doar iarbă cosită.
Iubesc parfumul trupului tău verde și zvelt
Dar mai cu seamă
Îți iubesc mușchi
Ascunși cu grijă
Sub pămînt.

pași tăcuți...

Pașii tăcuți de pe stradă
Imprăstie lumină în jurul lor.
Pașii tăcuți de pe stradă
Se bat unul cu un milion.
Ferește-i pe cei dragi de ei:
pașii tăcuți aduc ghinion.

Pașii tăcuți de pe stradă
Bucură-te cînd îi vezi,
încearcă să-i saluți pînă-n pămînt
căci soarele cînd îi revede
răsare iar și iar...

Indira SPATARU

structuri narative la Eminescu și Nerval (II)

Spre deosebire de structura închisă caracterizată prin circularitate, structura secvențială este liniară: secvențele, palierele se înșiră, se înlanțuie sub forma unei serii identificabile în dimensiunea sintagmatică a ansamblului textual. Avataarii și Aurelia sînt, în acest sens, exemple privilegiate. La Nerval, unde metatextul este mult mai dezvoltat, lucrul este explicit formulat: „un șir neîntrerupt de impresii care se înlanțuiau“, „șir lung de încercări“, „serie de încercări“, „șir lung de încercări“ etc. Să mai precizăm că, la fel ca în cazul structurilor circulare închise, structura serială este motivată și tematic. Înlanțuirea secvențială va fi întotdeauna conexată cu tema călătoriei reale sau simbolico-mitice, în genere un itinerar, cel mai adesea inițiativ care presupune în mod necesar etape succesive. Textele de care ne ocupăm pînă în scenă două din ipostazele cele mai memorabile ale motivului călătoriei: metempsihoză, călătoria sufletului, a esenței (arhaeu-lui) printr-o serie de trupuri, prin diferitele forme ale existenței materiale și inițierea orfică prin coborîrea în infern. La Eminescu, matricea generatoare este prima, la Nerval cea de-a doua. În cazul ambilor însă cele două itinerarii interferează. Prin aceste repere tematice majore, Avataarii și Aurelia intră în rezonanță cu alte cîteva momente de referință ale literaturii universale. Mai explicit livresc decît Eminescu, Nerval se racordează el însuși la un intertext pre-existent citînd în incipitul la Aurelia „modelele poetice ale unor astfel de studii asupra sufletului omenesc“: Swedenborg, Apuleius, Dante. Afinitățile și cu textul eminescian sînt evidente. Textele citate ar putea forma un hipertext (v. Riffaterre) la care ambele se pot raporta. Încă o referință nu se pare indispensabilă și aceea se numește Novalis cu Discipolii la Saïs și mai ales Heinrich von Ofterdingen.

La Nerval, mai pregnant decît la Eminescu, serialitatea secvențelor se mai justifică și printr-o trăsătură specifică a explorării onirice: Nerval, ca și alți mari visători, ca și psihanaliztii de mai târziu, examinează nu visuri izolate ci serii de vise ce se leagă unele de altele prin imagini recurente. Secvențele onirice sînt micro-povești inserate în textul cadru și deci pasibile de a fi decupate din el. Edgar Papu (Existența romantică) pune această serialitate sumativă (constatată în general) pe seama faptului că onirismul, ca o componentă esențială a romantismului se încadrează, alături de alte elemente proprii acestui tip de existență, printre fenomenele de factură vegetală (opusa celei de tip animal, proprie structurilor închise ale clasicismului). Organismul vegetal s-ar caracteriza printr-o creștere nesfîrșită de tipul A+B+C+D etc.

Apropierea între Aurelia și Avataarii se justifică nu numai structural ci și prin comunitatea temelor și motivelor-cheie: preferința pentru ambianța orientală propice cultivării misterului, somnul și visul ca element conector între diferite existențe, cărțile vechi, transformismul oniric, interferența regnurilor, fuziunea figurilor, dublul, suprafețele oglinzitoare, cercul, labirintul, asemănarea și recunoașterea, femeia sincretică, societățile mistice, peștera, masca, formulele magice și semnele enigmatice, androginia. Figura simbolică sub sâmbul crelei se află de la început cele două texte este cea a zeiței Isis. În Avataarii ea furnizează firul ordonat pe care se vor înșira avataarii, existențele succesive dar și momentele povestirii. În mitologia nervaliană, Isis este figura centrală, sincretică ce reunește toate ipostazele idealului feminin. Ea poate fi considerată matrice generatoare și model structural al textului tocmai datorită simbolisticii inițiatice pe care figura sa o polarizează. Probele pe care trebuie să le treacă cel ce aspiră la inițierea în misterele isiaice, lanțul existențelor, vîlurile succesive pe care le ridică în drumul său spre esență sînt transpuse — chiar și iconic — în configurațiile textuale. În serialitatea unităților care se înlanțuie, Structura secvențială a Avataarii ca o fost pusă în evidență de toți exegeții care s-au aplecat asupra textului. Deschiderea ansamblului narativ este în primul rînd o deschidere, să zicem, obiectivă, avînd în vedere neterminarea nuvelei dar și una ținînd, așa cum am mai precizat, de natura sa structural-tematică, implicînd ideea că avataarii se pot succeda teoretic la infinit. Trecură de la o secvență la alta (ca și la Nerval), deci de la o existență la alta, se face, în general, prin somn și moarte, dar o moarte care nu e decît o tranziție (o trezire) spre (într-o) nouă viață: regele Tîa moare și se confundă într-un întuneric „a-semenea celui din somnul fără de vis, un întuneric fără spațiu și timp“; Baltazar este înmormîntat cu vocabula Tîa răsîndu-l în ureche și lese din mormînt în chip de marchiz care, la rîndul său, se confundă într-un somn „mortuar“ din care se va trezi seraficul Angelo. Legătura între secvențe mai e asigurată și de alte elemente conectorie, repezabile în substanța textuală. Să mai remarcăm faptul că linearitatea evidentă la suprafața textului este (întrere)ruptă la nivelul fiecărei secvențe prin saltul într-un alt timp — trecut sau viitor. Cu excepția primei secvențe în care Tîa își vede viitorul prin practici magice, bascularea într-o altă existență se face prin adormire și vis ca și în Sărmanul Dionis sau Umbra mea și ca și la Nerval. Exemplul cel mai pregnant este acela al lui Baltazar care se visează cocoș. Dat fiind că acesta, la rîndul său, doarme și visează în afîm în fața unei forme — e adevărat nedezvoltate — a tipului de povestire bazat pe înglobare succesivă și procedul punerii în abis.

Pentru a reveni la ideea inițială, să precizăm, în sfîrșit, în ce ar consta închiderea deschiderii — ea rezidă tocmai în linearitatea structurii care nu permite, sau permite în mai mică măsură, dezvoltările arborescente, colaterale. S-ar putea poate vorbi de o îngustime a sintagmaticului opusă diversității și mobilității paradigmaticului.

Marina MUREȘANU IONESCU

tinerețea, o tradiție

Revista „Convorbiri literare“ de acum o sută douăzeci de ani era realizată de oameni tineri. Decanul de vîrstă, Vasile Pogor, avea 34 de ani. „Mezinul“ — Jacob Negruzzi — 25. Scriitorul diriguitor — Maiorescu — 27. Eminescu debutează în „Convorbiri...“ la 20 de ani.

E bine să ne amintim aceste lucruri ori de cîte ori vorbim de cel care au adus pe lume sobra și academică publicație ieșeană, respectabilii domni cu barbison, după înfățișare mai degrabă membrii unui venerabil conclave de înțelepți. Erau, într-adevăr, înțelepți, adică oameni cu studii serioase, cu titluri universitare sau cariere politice conturate (în unele cazuri cu toate la un loc), erau înțelepți, dar și ambițioși, erau energici și clarvăzători în ce privește starea și devenirea culturii românești. Spiritul echilibrat, perseverența n-au fost tulburate de entuziasmul vîrstei. Tineri fiind, aveau sentimentul începutului, dar al începutului temeinic, subordonat unei veritabile strategii culturale. Tinerețea lor n-a fost o pură conjunctură biologică. Izbînzile ei s-au datorat mai multor coincidențe, unele, să le spunem inefabile, altele, precis determinate. Conjuncția unor spirite de excepție cu un climat (cel de după Unire) al cristalizărilor rapide s-a realizat pe deplin. Aspectul din urmă e foarte important căci tinerețea, faptele ei mari sînt în primul rînd o chestiune de climat.

Sigur, înaintașii ne sînt modele în multe privințe, nu într-atît însă încît ceea ce am dori să facem acum. urmindu-le exemplul, să poată fi, într-adevăr, așezat alături de lucrarea lor. Vremurile sînt altele, oamenii sînt alții, statutul și menirea publicaiților s-au modificat în chip esențial. Între lucrurile pe care, totuși, le putem prelua, cu adevărat profit, de la ilustrații predecesori se află și acela care, paradoxal, pare a dura cel mai puțin: tinerețea, mai bine zis creditul acordat cu atîta generozitate scriitorului tînăr. Convingerea că acesta poate enorm, că poate deveni un clasic al litera-

turii române mi se pare a fi una din lecțiile cu adevărat exemplare pe care „bătrînii“ convorbiristi le-au lăsat urmașilor.

Creditul acordat tinereții e o chestiune delicată și poate tocmai de aceea de multe ori prost înțeleasă. Simplu, chiar simplist spus, o revistă nu face talente, ea descoperă, uneori, oferă șansa descoperirii și a afirmării, de cele mai multe ori. Cel mai eficient sprijin pe care îl putem acorda tînărului scriitor este să-i punem la treabă, să-i oferim spațiu publicistic și editorial. Convingerea că el poate mult, că nu e doar un novice neajutorat rezolvă toate dilemele. Spiritele acrite, care vād în cei tineri imaturitatea întruchipată și eterna superficialitate sînt ridicole. Cred în dreptul scriitorului tînăr de a fi tratat de la egal la egal cu confratele său consacrat, înțelegînd prin această egalitate o unică unitate de măsură, o neschimbată exigență. Stimularea tinerilor nu trebuie privită ca un act de filantropie, de bunăvoință, ci ca un gest firesc și fără rabat. Elogiile pripite sînt mai mult decît nedreptele marginalizări; ele deformează, imaginea unei competiții ale cărei mari, extraordinare dificultăți nu pot fi învinse cu iluzii. Orice falsificare a realității este în acest caz defavorabilă ca uzeli. Politica literară, cu prisosință. Acele „îndrumări“ care atentează la independența de gîndire, la impecabila moralitate, acele „afaceri“ în care „profiturile“ se împart între cel care susține și cel care se lasă îndrumat nu valorează în realitate nimic. Prin ea însăși, tinerețea e tot ce poate fi mai inadecvat obediinței, alinierii, vehiculării.

N-aș vrea ca toate de mai sus să sune ca o suită de percepțe ale unui pedagog pedant și fără simțul realității. Îndrăznesc să spun că sînt convingerile pe care mi le-am format, ca să zic așa, în baza propriei mele tinereți și a celor de care am fost și sînt foarte aproape, fie din obligații redacționale, fie dintr-o curiozitate pe care, constat cu plăcere, încă nu am pierdut-o. Dar cum această experiență este prea puțin importantă pentru alții (ca orice experiență, de altfel) am să invoc din nou una din lecțiile ilustrațiilor înaintașii. Între primele reacții ale lui Maiorescu la poezia lui Eminescu („poet, poet în toată puterea cuvîntului este d. Mihai Eminescu“) și prorociriile aceluiași privind posteritatea poetului („Pe cît se poate omenște prevedea, literatura română va începe secolul al

20-lea sub auspiciile genului său“) există un interval de timp în care Eminescu e mai puțin gratulat cu adjective, este în schimb, intens solicitat să-și publice creațiile în „Convorbiri literare“, este trimis la studii, apoi chemat la redacția ziarului „Timpul“, unde beneficiază de unicul privilegiu de a lucra fără odihnă, de a combate în tranșeele gazetariei în numele unor idei și idealuri în care nu exista loc pentru tranzații și concesii. Să reținem, așadar, că tot ceea ce a făcut mai important Maiorescu pentru Eminescu n-au fost îndrumările estetice clarvăzător, nici măcar adunarea poeziilor în volum, ci aprecierea exactă a unor disponibilități ieșite din comun și punerea lor într-o stare de emulație care să le valorifice pe deplin. Deși numele sînt excepționale, situația în sine nu e excepțională. Totul a decurs normal, logic, firesc. Și nu e nimic mai profitabil pentru un scriitor tînăr decît ca totul să fie normal, logic, firesc.

Daniel DIMITRIU

Gh. Petrașcu:

„Curte venețiană“

iannis gudelis

călătoria

Scritorul grec Iannis Gudelis s-a născut în 1918, într-un sat din sudul Peloponezului, lângă legendarul Taigetos. Rădăcinile familiei sale coboară până în Bizanț. Își începe cariera ca om de știință, dar corabia sa îl aduce la țărâmul literaturii. Fondează editura DIFROS, al cărei binemeritat renume se datorează publicării operei lui Nikos Kazantzakis, autorul lui Zorba, cu care Gudelis va lega o mare prietenie. Activitatea de editor a lui Iannis Gudelis e secundată de numeroasele articole despre operele unor scriitori de seamă greci și străini, publicate în paginile revistei literare trimestriale „Kenuria epoha” (Noua epocă), pe care o conduce. Nu o dată revista din Atena a găzduit cu generozitate poezie și proză românească. Cunoscut mai ales ca poet și prozator, Gudelis scrie deopotrivă teatru, semnează cărți de critică literară. Este Președinte al Uniunii Criticilor din Grecia. Opera lui Iannis Gudelis (tradusă în limbile: franceză, engleză, italiană, macedoneană, polonă, română, rusă, sârbă, spaniolă) a fost încununată cu Marele Premiu de Stat, ca și cu alte câteva premii internaționale. Lui Iannis Gudelis îi plac esențele tari. Ne vom pătrunde de acest adevăr citind romanul **Bătrînul**. Versul: „Pie ca memoria noastră să trăiască drept” (Către sfinți) e o premoniție a ideii romanului. Narațiunea relevă tragismul neînțelegerilor de tot soiul generate de războiul civil. Bătrînul nu le dă ascultare alor săi, și pornește într-o primejdioasă călătorie spre locurile natale. La optzeci și doi de ani, Bătrînul vrea să-și revadă măslinii, încercând de rod. El nu alege drumul lencios, pe mare, ci unul aspru, nedrept de aspru, în tovărășia colbului și a răbdătorului asin. Asadar, nu val legănat, nici glasuri de sirene, ci — răsturnare a mitului odiseic — întoarcere într-o altă Itacă. Bătrînul nu revine la fericire, ci, într-o feroce cecitate, la deplina liniste. De dincolo de viață.

D. F.

Mă întreb fără încetare ce trebuie să fac, monologa bătrînul, pentru a mă elibera. Din cite văd, n-o să-mi fie ușor să ies viu de aici; tot ce se petrece afară începe să-mi apară ca un vis frumos; lumea, cea de sus, cea de jos, toate mi se învălmășesc în cap; încerc să-mi păstrez privirea limpede ca să alung coșmarurile care mă sufocă.

Să ciștiț timp! E mare lucru; m-ar fi putut lichida încă din prima zi; știu bine pentru ce n-au făcut-o încă, dar nu trebuie să-mi risipeșc fără folos timpul și suferințele. Eșecul meu e să ciștițăm, însă ce anume? Disprețul meu e o nimica toată, nu schimbă nimic. Dar să atingi venerabila vîrstă de optzeci și doi ani, să vezi, să trăiești, să citești și să auzi atîtea, și, totuși, să nu poți spune un cuvînt, nici măcar în ceea ce te privește — nu, asta nu voi accepta în ruptul capului! Îi puzuiam pe Telos Atenianul, dar este, oare, acesta un simbol al virtuții ori un model de egoism? Și cine s-ar fi gândit la Telos Atenianul dacă Solon nu mi l-ar fi prezentat ca pe o pîdă de fericire? Dar chiar Solon însuși, dacă va fi descoperit, după exemplul lui Telos, adevăratul destin al omului, de ce a plecat de parte, atît de departe de Telos Atenianul? Fără îndoială e ceva să mori în vreme de pace și în tihnă, dar nu e asta doar o jalnică despăgubire pentru apariția noastră pe lume? Iar sufletul, ce e sufletul?

Crestinul spune: „La ce slujește să cuce-rești lumea întreagă dacă omul își pierde sufletul?”. Iar sufletul meu ce înseamnă? Dacă am avea mai multe intrupări, am dăbîndi tot atîtea suflete? La urma urmei, eu am învățat ceva, am fost învățtor, mi-a plăcut să mă instruiesc. Sint atîția care vin pe lume cu ochii închiși, și pleacă la fel. Uite, Trunias ciobanul, care în clipa asta se scarpină în fața mea, dacă l-aș întreba: „După tine, Trunias, omul e răspunzător de soarta sa, de sufletul său?”. Ce mi-ar spune?

— Tot ce am învățat e să-mi pasec turma, numai pentru ea sint răspunzător. Să fiu trimis în infern pentru a fi fript ca mielul pas-cal? Nu văd la ce bun.

— Desigur, bietul meu Mitso, intru cit ești mai presus decît primii ciobani de pe acest pămînt? Ai văzut aievea, ai ascultat radioul, ai citit ziare și, în limba ta neoașă, ai ascultat împătimit politică, ori ai cîntat din fluier,

pierdut pe dealuri. Dar, oare, te deosebești mult de vechii ciobani? Ai auzit vorbindu-se despre o lume nouă; ieri seară, m-ai întrebat: „Ce zici, bunicule, crezi că va veni? Ai citit mult în viața dumitale; ai copii învățați, ei ce spun?”. „Va veni, Mitso Trunias, țî-o repet. Și nu sint vorbe de încurajare, de care am nevoie cel dintîi eu însumi, ca să-mi în-tăresc demnitatea, pentru care am jertfit totul”.

Ai dat din cap, Mitso Trunias, și ai rostit ceva îngrozitor:

— Dacă va veni, bunicule, va fi bine. Dar, dacă nu, cînd ne vor scoate la umblătoare, de va fi soare, am să scup în sus, chiar dacă-mi va pica înapoi pe creștet, fiindcă înseamnă că soarele nu-i făcut să ne lumineze, ci să ne orbească.

Se poate ca noaptea să lumineze mai bine gîndurile; trebuie ca, în această noapte de decembrie, să găsec un răspuns.

Îmi amintesc cit de frămîntat eram și eu de chinuitoare enigme: Dumnezeu, sufletul, de unde vine viața, unde se duce, ce e moartea, ce înseamnă ea, există cu-adevăr?

Acum văd moartea urcînd și coborînd în acest bec al lui Calergis, în chip de fascist hit. Iată de ce îmi trebuie neapărat un răspuns. Bătrînul învățtor se cuvine să ia acest examen, n-ar vrea să-l piardă...

Bătrînul își trecu peste frunte mina ridicată, își atinse tîmplele, își mingieie creștetul, apoi începu să-și frece ușor trupul, pînă la tălpi.

— Astea-s fleacuri... Trebuie să schimbăm lucrurile, să le îmbunătățim. E tot ce con-tează...

La Organizație, în această seară era sărbă-toare.

Fotinakos striga în gura mare: „Am adus vin! Beți cit vă țin chingile, așa mi-a ordonat Mavrukos. Dacă mai vreți, mă duc după alte sticle”.

— Cred că jumătate le-a băut pe drum, zise Sulakos, îl auziți? E deja beat.

— E singurul lucru bun pe care l-ar fi putut face, vinul băut de căpitani se transformă, pentru noi, în dinamită, preciza Crileas.

— Văd deja pieile noastre întinse la ei pe gard, se plîngea Stavraina. La aceste cuvînt, deținuții înmărmuriră.

— Linisțiți-vă, copii, li se adresă bătrînul, încercînd să redea tuturor curajul, chiar și lui însuși.

— Să ne linisțim, la ce bun? Asta-i va împiedica să ne exterimine? Începu să strige —temeas.

— Nu, nu ne vor putea extermina, căci copiii noștri vor trăi pentru a depune, într-o zi, măturie.

Cealaltu ciătînară din cap.

— Să depună măturie... șopti bătrînul. Fier-re, în această clipă noi sintem cei care mă-turim. Apoi se cufundă iarăși în gînduri;

de cînd era în închisoare, se deprinsese să trăiască singur, numai cu gîndurile sale. Am zis „să depună măturie”. Dar împotriva cui? Cine este acuzatul și cine vinovatul, contra cui vor depune măturie copiii? Vinovați sint ei, ori natura umană, ori Dumnezeu? Sint veacuri de cînd cărțile vorbesc despre acest lucru, și chiar morții se bat pentru asta

cu istoria cu țicerea ei, pentru ca, în cele din urmă, să nu afle nimic.

El se uită la gamela cu supa de seară, așezată la capătul scării, și se lăsă pradă gîndurilor: a minca, a bea — totul probează imperfecțiunea vieții; trebuie să beau, trebuie să mănînc, o sumedenie de „trebuie”, prea mult pentru biata noastră carapace! Și această „iață, care sufocă viața!

Ocnii oboari i se închiseră, cînd trapa se deschise brusc și un val de lumină inundă pîntecul. Din nou deținuții începură să coboare, apărură încălțările, apoi trupurile, împinse cu lovitură de picior de către gardieni.

Era limpede că Maninos avea să scape tea-făr. Îi spusese în seara asta: „Stringe-ți boarfele; mîine dimineață o iei din loc”. Dar, înspăimîntat cum era, nu reușea să se li-nsească. Nu se stătea în siguranță decît dacă s-ar fi aflat la patronajul de leghe de be-dul lui Calergis. Nici chiar la Calamata n-ar fi avut liniște, îi spusese bătrînului: nu se va opri nicăieri pînă ce nu va ajunge acasă, printre ai lui.

— Am să le spun să facă tot ce se poate, chiar împotriva lui, ca să te elibereze, am să le zic să răscolească tot orașul.

— Sint sigur să se vor da peste cap. Gera-kakis a permit deja scrisorile din partea acelor oameni influenți, dar nu le dă ascultare, îi împiedică Mavrukos.

— Dar atunci de ce nu te-ai împuscat? Cre-de-mă, o să scapi viu și nevătămat, îi dădea zor Maninos, întremîndu-l.

— Hm... Știu prea bine ce urmasesc ei, vor să pună mina pe capul meu. Îi pozuiuse, Vo-niseas mi-a dovedit-o de multe ori. Le-am zis: „Februarie a trecut, de ce mă mai țineți aici? Dacă sint vinovat, judecați-mă și execu-tați-mă. Dacă nu, eliberați-mă, nu cer în-găduință, ci dreptate”. „Serse-le copiilor să vină după tine”. „Copiii mei respectă legile așa cum se cuvine”. „Capitala trebuie curățată, bu-nicule. Serse-i unuia dintre copii să vină să te ia; celui mai bun”. „Îi vreți pe cei mai buni? Ei bine, nu, nu voi scrie nici unuia”.

— Și atunci te-au bățut. Dar acum, dacă vi-ne armata, o să scapi, bunicule, ține-te tare, curaj! Știu cînd mă gîndesc că o să fiu liber, parcă-mi cresc aripi.

— Ascultă, cum îți închipui că-mi vor da drumul să plec, în starea în care sint, cînd aici mă cunosc și pietrele? E cu neputință, nu voi mai ieși la lumină, niciodată. Doamne, oare cînd voi scăpa de martiriul ăsta?

Încercă să-și imagineze cum va arăta mort; trupul său țepăn, acoperit de zdrențe, dus de niște necunoscuți și aruncat dumnezeu știe unde... Kivelis, care îl însoțea întotdeauna cînd mergea să-și facă nevoile, îi zisese în-tr-o zi că pe plajă, într-o peșteră săpată de mare, erau aruncate trupurile prizonierilor e-xecutați.

— Ai îndatorirea, micul meu Kivelis, să afli locul acela, să-l arăți copiilor mei și să le spui că nu doresc nîmănuț un asemenea sfîr-șit. Că nimeni nu e răspunzător, nimeni...

Oricit de dulce, de plăcută ar fi viața, a-tunci cînd suferința e peste puterile tale, sfîr-șești prin a-ți dori moartea. Își aducea amînte de chipul unor bărbați grav răniți implo-rînd moartea, care avea să-i elibereze de chi-nuri. „Oare nu sinteți și voi oameni? Nu vă e milă de noi?” se rugau. „Puneți capăt, pen-tru numele lui dumnezeu, martiriului nostru”.

Acum bătrînul ar fi vrut să moară. În a-ceastă seară, executaseră trei prizonieri, ale căror trupuri zăceau fără viață pe paturile lor jalnice. Bătrînul, după obicei, le citea ultima rugăciune.

Mîine dimineață, Maninos va pleca, băiatul acesta era singura legătură care îl mai putea apropia de familie. Dar ce mesaj să le trans-mită, de vreme ce era atît de sigur că ai lui erau gata să facă și imposibilul?

Îi veni în minte un gînd, pe care altădată îl alunga departe de el: să le trimită cîteva vorbe de bun rămas, pentru todeauna, prin Maninos; era întemeiat gîndul lui; ai lui se vor resemna, în sfîrșit; timpul va mai do-moli supărarea. Se apropie de morți și începu să psalmodieze: „Fără prihană porniră pe cale...”.

Maninos izbucni în hohote de plîns.

— S-a terminat, n-o să ies viu de-aici... M-au mințit, bunicule, m-au mințit... Or să mă împuste, vai de norocul meu, nu vreau să mor!...

— Încetează, băiete, plînsul nu-ți ajută la nimic; ceva îmi spune că nu te-au mințit. Tu vei ieși viu de-aici. Dacă nu, te-ar fi îm-puscat împreună cu ăștia, sărmanii — zise, arătînd spre cele trei cadavre. — Nu mai plînge, mai bine ajută-mă să desfac cureaua mor-tului. Eu nu pot să mă aplec.

— La ce-ți trebuie?

— Dă-mi-o, de cite ori să-ți spun! Își pier-du răbdarea bătrînul.

Maninos se aplecă peste trupul neînsuflețit și, ușor, de parcă s-ar fi temut să nu-l tre-zească, îl trase cureaua de piele. Bătrînul o așeză sub pernă. Peste puțină vreme trapa se deschise și oamenii apărură să ia cadavrele. Îi spusese lui Maninos:

— Na-ți ultima rație.

Păli deodată, bietul de el.

— Cum? Ultima? Înseamnă că s-a zis cu mine, o să mor, nu-i așa? întreba în neștire, gata să izbucnească în lacrimi.

— Tacă-ți gura, prostănacule! Fă-ți catra-fusele, că vaporul vine astăzi; nu știi dac-ai să pleci la noapte sau mîine în zori, dar, ori-cum, ai să pleci cu...

El înghiți pe nerăsuflăte rația și se puse pe plîns. Plîngea de bucurie.

— Doamne! E prima zi fericită de cînd sint aici; vei fi mesagerul meu, măi băiete, nu-i așa? Te vei duce să-mi vezi copiii, da? Da sau nu?

— O să mă duc, bunicule, jur.

— Uite, bucata asta de piine. Dă-le-o din partea mea. Să nu te atingi de ea, orice s-ar întimpla. Vor găsi în ea binecuvîntarea — bă-trina, sărmana, copiii, nepoții, nurorile, toți... Le dau o povată: să rămînă la fel, uniți, să nu caute răzbunare; știu că asta nu le stă în fire magnoliilor, că disparuții vor să fie răz-bunați, dar uneori chiar morții înșiși se răz-gîndesc. Asadar, spune-le să nu plîngă, ci să se bucore de moartea mea, pe care o simt ca o eliberare... Firește, nu așa îmi închipuam s...rșitul, dar acum nu-mi mai e frică; am izbutit s-o înving. Nu mă poți înțelege, pus-tiul meu drag, dar ascultă-mă și crede-mă; nu-mi mai e teamă de nimic; sint liniștit.

— Bunicule, dac-ai ști cit te admir! Eu tremur de frică...

Bătrînul făcu semnul crucii deasupra bucă-ții de piine, luă o fărîmă de miez, o mîie în gură, apoi îi întinse cu evlavie lui Maninos piinea, ca pe o neprețuită comoară. Îi mingieie pe creștetul zburliț și îi zise:

— Fii binecuvîntat! Din toată inima îți do-resc binele, dea Domnul ca drumurile să-ți fie deschise, să ajungi întreg și teafăr în fa-milia mea. Te vor primi cu duioșie, ca pe cop-ilul lor. Așa va fi, înocmai, fii încredințat de asta.

— Numai de-aș ajunge întreg și teafăr. Sfîn-tă Fecioară, vîndecătuarea oropsiților!

— Vei ajunge așa cum dorești, sint sigur. Domnul nostru veghează ca tu să-i găsești deopotrivă sărăcie și pace ai mei.

Miscă, bătrînul tăcu brusc.

Fiecare se gîndea la ale lui. Sorberă cu lă-cănie cîteva inghîtuțuri de apă.

— Și acum, odihnește-te, îi zise bătrînul.

Apoi începu să-și cîntecă rugăciunea de în-găduință. Maninos, auzînd numele bătrînului, se răscăl în pat.

— Bunicule, ce faci, îți chemi moartea?

— Da, bietul meu.

— Nu te așa, bunicule, nu cădea în ispită diavolului. O să scapi și dumneata, o să vezi, sigur o să scapi.

— Bine, bine, dormi. Trebuie să dormi, pen-tru ca mîine, cînd vei porni la drum, să fii odihnit.

Prezentare și traducere de Doina FLOREA

mimmo morina (luxemburg)

Sicilian de origine, stirpe de țaran orgolios și vehement, MIMMO MORINA trăiește, scrie și editează o splendidă revistă de poezie „Europa”, în Luxemburg. Cele două cărți: **A canne mozze** și, mai ales, **Hiera** (transpusă în franceză de Guillevic și cu o cordială prefață de Giancarlo Vigorelli) l-au împus ca pe un a-utentic poet al concretului, din un-ghiul ironiei corozive. Cu toate a-cestea, poezia sa e traversată de se-va pămîntului natal, violența expres-iei fiind echilibrată de-o anumite iri-zare elegiacă. Pudoarea estompează fluxul sentimental, fiorul liric tem-perîndu-se prin inserția unei „pro-ze” — de la știrea din ziar pînă la anunțul erotic publicitar. O voce devotată, într-o neîmbătrînirea poeziei în acest secol mașinist.

b. z.

stradela telefonului

Erai stradele fără nume dar suflarea scribului de stihuri te ancora de fire și conjuga cu verbul ce traversează marea fără acel schifazzu prin simplul gest al mîinii sale

lunete

Copilăria mi-e legată de tusea de motoare gifind spre obcine siciliene tocite osii de cotigi cîrpîră ritmul și vocile par zălele de sunet potrivite cum melosul telalului preschimbă culoarea frunzei anotimpul

maternă glie

O! cit ești de frumoasă mamă în clipocitul zorilor prunciei mele oströv liman corole ivind în fulgerare în cosmos peste țărîm privirea ta o! dulce mamă mingiere

24 noiembrie/ 15 aprilie

Aprilie romanță — lună a iubirii estompată îl simt pe tata-n singe așezat pe-acea banchetă el — gloria pe drumuri cu corsarii cu arma albă huncînd pe foaia — palimpsest — un act civil la primărie pe margine c-o însemnare data și lîngă ea o alta și

Transpunere de Horia ZILIERU, Ion DEACONESCU

Colegiul de redacție

Redactor șef: **Corneliu Sturzu**

Secretar responsabil de redacție: **HORIA ZILIERU** Andi Andrieș, Daniel Dimitriu, Ioanid Romanescu

Redacția: Iași, str. Gh. Dimitrov nr. 1, telefon (981) 16242 ● Administrația: București, Calea Victoriei nr. 115, tel. (90) 506618.

● Prețul unui exemplar, lei 5. Abonamente: 6 luni, 30 lei; 1 an, 60 lei Apare pe 20 ale lunii

Pentru strălănătate abonamente prin ILEXIM — departamentul export-import presă, București, str. 13 Decembrie nr. 3. P. O. BOX 136 — 137, telex 11226.